

Leoš Janáček (1854–1928)

Káťa Kabanová

Tolik lásky ve mně, a tak málo pro mě...

Opera o třech jednáních (šesti obrazech) z roku 1921

Libreto podle dramatu Alexandra Nikolajeviče Ostrovského *Bouře*
v překladu Vincence Červinky napsal skladatel

HUDEBNÍ NASTUDOVÁNÍ	ROBERT JINDRA
DIRIGENT	TOMÁŠ BRAUNER / ROBERT JINDRA
REŽIE	JIŘÍ NEKVASIL
SCÉNA	DANIEL DVOŘÁK
KOSTÝMY	ZUZANA KREJZKOVÁ
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE	JANA RYŠLAVÁ
SBORMISTR	JURIJ GALATENKO
DRAMATURGIE	DANIEL JÄGER

Osoby a obsazení:

Savjol Prokofjevič Dikoj, kupec	Martin Gurbal' / Ondrej Mráz
Boris Grigorjevič, jeho synovec	Tomáš Černý / Gianluca Zampieri
Marfa Ignatěvna Kabanová (Kabanicha), bohatá kupcová, vdova	Magda Málková / Nadine Secunde
Tichon Ivanyč Kabanov, její syn	Jozef Kundlák / Jan Vacík
Katěrina (Káťa), jeho žena	Eva Dřízgová-Jirušová / Morenike Fadayomi
Váňa Kudrjáš, učitel, chemik-mechanik	Luciano Mastro / Richard Samek
Varvara, schovanka v domě Kabanových	Anna Nitrová / Jana Sýkorová
Kuligin, druh Kudrjášův	Roman Vikovič / Václav Živný
Glaša, služebná	Simona Mrázová / Erika Šporerová
Fekluša, služebná	Veronika Holbová / Marianna Pillárová
Pozdní chodec	Pavel Ďuriček / Petr Němec
Žena	Monika Kratochvílová / Tatiana Pituchová

Dále účinkuje sbor a orchestr opery NDM

– koncertní mistři **Vladimír Liberda a Petr Kupka**

Nastudování v českém originále s anglickými titulky

**Premiéry 15. a 17. listopadu 2012 v 18.30 hodin
v Divadle Antonína Dvořáka**

Asistentka režie
Lektorka režie
Asistent dirigenta
Vedoucí hudební přípravy
Hudební příprava

Inspicientka
Text sleduje
Anglické titulky
Obsluha titulků
Produkce
Tajemnice opery

Technický šéf

Jevištní mistři
Mistr osvětlení
Mistr zvuku
Mistrová vlásenkárny
Mistrová garderoby
Mistrová rekvizit

Šéf výpravy

Vedoucí umělecko-dekoračních dílen
Vedoucí výroby kostýmů

Scénické dekorace vyrobily umělecko-dekorační dílny NDM.

Technolog – Martin Dušek, mistr čalounické dílny – Petr Missig, mistr malířsko-kašéřské dílny – Jaroslav Macháč, mistr truhlářské dílny – Radomír Maschke, mistr zámečnické dílny – Jaroslav Kocourek, mistr zbrojářsko-šperkařské dílny – Jaroslav Dovalil

Kostýmy a doplňky vyrobily krejčovny NDM.

Mistrová dámské krejčovny – Iva Koplová, mistrová pánské krejčovny – Jiřina Richtrová, modistka-dekoratérka – Věra Siostrzonková

Bohuslava Kráčmarová
Anežka Hrušková
Jan Novobilský
Jana Hajková
Ivana Hotárková
Jozef Katrák
Jan Novobilský
Bohuslava Kráčmarová
Hana Navrátilová
Milena Jandová
Jarmila Šebková
Valerie Hendrychová
Alena Gولاتová

Stanislav Muntág

Jan Benek, Radim Duraj
Radko Orenič
Otakar Mičoch
Eva Celarková
Růžena Mauzerová
Alexandra Václavíková

David Bazika

Barbora Macháčová
Eva Janáková

OBSAH OPERY

První jednání

Mladý učitel Váňa Kudrjáš obdivuje okolní přírodu, uchvácen mohutností Volhy. Služebná Glaša považuje Kudrjášovo nadšení za přehnané. Kupec Dikoj rozduřeně předhazuje synovci Borisi Grigorjevičovi malou iniciativu a nechuf k práci. Boris získal z domova výchovu i vzdělání, ale jako sirotek je do svého plnoletí odkázán na milosrdenství drsného strýce. Psychicky strádá. Svěřuje se Váňovi Kudrjášovi, že se zamiloval do Káti, ženy Tichona Kabanova. Vdova Marfa Ignatěvna Kabanová (Kabanicha) přikazuje synu Tichonovi, aby odjel do Kazaně za obchodem. Tichon není matčíným pověřením právě nadšen, uposlechne až pod nátlakem výčitek, že mu od jisté doby je žena milejší než matka. Tichon se matčíně osočení příliš nebrání – ví, že je to zbytečné. Nesváry v rodině Kabanových jsou zjevně na denním pořádku. Varvara, schovanka, si dusnou atmosféru nepřipouští, ale cítí, jak Tichonova matka snachu nenávidí.

V klidné chvíli vzpomíná jemnocitná Káťa ve společnosti Varvary na šťastné dětství a svá dívčí léta v rodném domě. Tenkrát se jí chtělo „vzlétnout s anděli“. Káťa sní o ideálním životě. V rodině Kabanových jen vadne a ztrácí elán. Obává se jakéhosi vzdáleného nebezpečí – asi proto, že miluje jiného! Varvara ji chápe, vždyť je sama zamilovaná. Káťa snažně prosí manžela, aby ji vzal s sebou na cesty a nenechal ji v domě, kde se jí nikdo nezastane. Tichon odmítne, v duchu potěšen skutečností, že se na čas zbaví domácí otročiny. Káťa, viditelně zasažena mužovým chováním, trpí ponížením. Kabanicha se zlobou v hlase urychluje loučení Tichona s Kátou.

Druhé jednání

Kabanicha stále provokuje Kátu malicherným kritizováním. Varvaru našťastí hrozby Kabanichy nerozhází. Vezme jí klíček od postranních vrátek v zahradě a dá ho Kátě – může se jí večer hodit. Kátu klíč pálí v ruce, ale doufá, že na okamžik promluví s Borisem. Kupec Dikoj, značně podroušen, usiluje o přízeň Kabanichy.

Večer očekává v sadu Kabanových Kudrjáš s veselou písničkou na rtech Varvaru. Káťa bez ohledu na tíživou životní situaci podléhá lásce k Borisovi.

Třetí jednání

Na břehu Volhy si Kudrjáš s přítelem Kuliginem všimají zbytků chrámu a ponuré nástěnné malby, znázorňující pekelný oheň – Gehennu. Blíží se bouře. Dikoj ve své zaslepenosti podrážděně reaguje na Kudrjášovo objasnění funkce hromosvodu. Varvara upozorní Borise na předčasný návrat Tichona z obchodní cesty. Káťa je rozrušena. Varvara ji uklidňuje s vědomím, že citlivá žena je schopna doznáním nevěry ohrozit svou existenci. Napětí vrcholí, když propukne bouře. Káťa se neovládne a přede všemi se manželovi dozná ze své viny. Tichon má Káťu svým způsobem rád a je s to jí odpustit. Hněv Kabanichy vůči snaše je však nesmiřitelný.

Káťa bloudí nocí, zdeptána špatným svědomím i steskem po Borisovi. Ještě naposledy se setkávají – strýc Borise posílá za trest za obchodem do nehostinných končin Sibíře. Káťa ho prosí, aby ji vzal s sebou, nerozhodný Boris však na její prosbu téměř nereaguje, rozloučí se, odchází. Káťa, vědoma si nemožnosti klidného a spokojeného života, volí dobrovolnou smrt ve vlnách Volhy. Kabanicha všem cynicky děkuje za pomoc při hledání Káti.

(mt)

Ukázka partitury *Káti Kabanové* (1921)

Leoš Janáček (1854–1928)

JANÁČKOVA KÁŤA KABANOVÁ

„Je v ní mnoho tklivého, slovansky měkkého; hlubeň citová!“

Námět podobné osudovosti a lyrické opojnosti jako v *Zápisníku zmi-
zelého* najde Janáček brzy i na poli operním. Neobejde se to ale opět
bez menších oklik. V září 1916 pomýšlí na Tolstého *Živou mrtvolu*,
která má ostatně jednu nápadnou obdobu se *Zápisníkem zmizelého*:
také v ní muž, Feđa Protasov, láme konvenci a odchází za cikánkou.
Janáček načrtává v partituře 1. obraz (v domě Protasovových), jehož
úvodní takty mají překvapivou podobu s úvodem k *Šarce*. Dál se však
kompozice nedostává.

Začátkem roku 1918 mu tehdejší mladý spoluředitel brněnského
divadla (zahynuvší později rukou gestapa) Václav Jiříkovský doporu-
čuje tři slovanské náměty: tragickou idylu *Hájníkova žena* od sloven-
ského básníka Hviezdoslava, bohatýrskou *Hasanaginicu* jihoslovan-
ského dramatika Ogrizoviče a mravoličnou *Bouří* ruského dramatika
A. N. Ostrovského – tuto dokonce zvláště pro Janáčka 29. března
uvádí na brněnskou scénu.

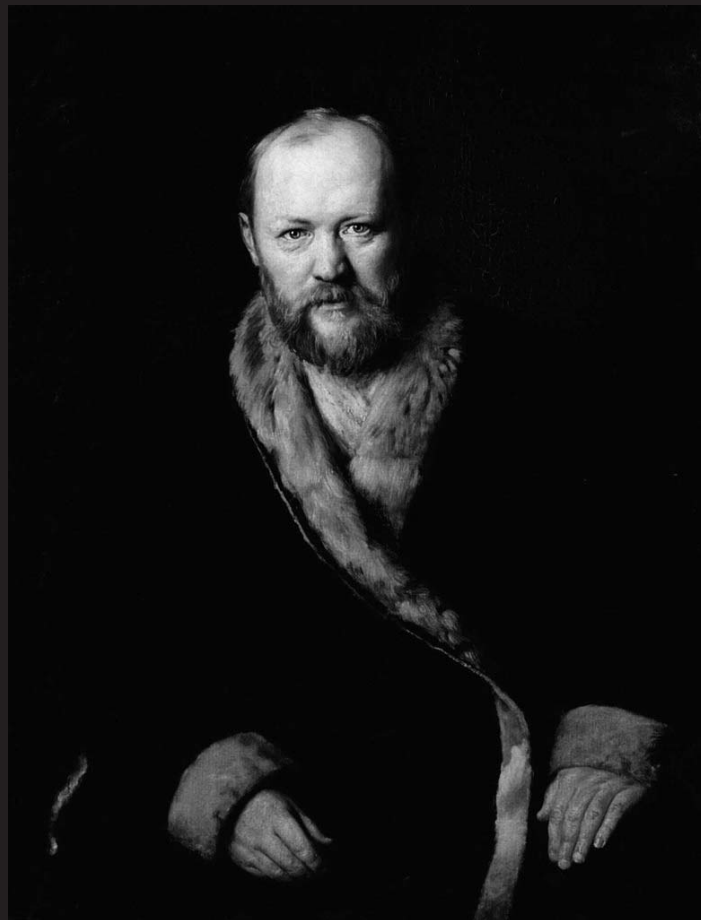
A Janáček volí *Bouří* – a je to opět jednou (a v každém smyslu) volba
srdce. Už dějiště hry musilo v Janáčkově oživit vzpomínky obzvláště
plodné – na Volhu a její život, jak jej poznal kdysi v Nižním Novgoro-
dě, na Volhu s hladinou „tak bílou v září měsíční jako duše Kátina“.
Ale i o hře vyznává 10. ledna 1920 Vincenci Červinkovi, když se jí na
jeho překlad chystá komponovat, dává jí na radu ředitele pražského
Národního divadla Gustava Schmoranze – pro odlišení od jiných
Bouří – název *Káťa Kabanová*: „*Je v ní mnoho tklivého, slovansky
měkkého; hlubeň citová! Kéž by se mi podařilo naléztí pravého vý-
razu, stejně hlubokého.*“ Nadto vše možnost ztotožnit si její hrdinku
opět s milovanou ženou! „*Má Káťa roste v ní, v ní, paní Kamile! Dílo
bude z nejněžnějších mých prací!*“ Jaký div, že píše tuto svou „Appa-
ssionatu“ jakoby jedním dechem, tak, že 17. února 1921 je dílo
hotovo.

Jsme tentokrát v zapadlém městě na břehu Volhy v šedesátých le-
tech minulého století. Káťa žijící v manželství se slabochem Ticho-
nem Kabanovem a v područí jeho despotické matky Kabanichy,
domnívá se jednoho dne, že našla muže svých snů v uhlazeném
Borisovi, trpícím ostatně podobným způsobem rozmary strýce Diké-
ho, starého pijana. Přes našeptávání lehkomyšlné Varvary, prožívající

podobné dobrodružství s mladým, jenže svobodným Kudrjášem, brání se Káťa pokušení ze všech sil, a když se její manžel chystá na delší cestu, zapřísahá ho sama, aby buď zůstal, nebo ji vzal s sebou. Marně. A tak Káťa podléhá své touze. Ale její svědomí začne v ní brzy promlouvat jako neúprosný soudce, až ji konečně pod dojmem bouře, v níž Káťa spatřuje znamení božího hněvu, dožene k vyznání viny a posléze – když ji opustil i Boris – ke skoku do Volhy. Do téže Volhy, jejímž opěvováním opera počala.

Námět je památný už tím, že se jím – po bohužel neuskutečněných operách *Anna Karenina* a *Živá mrtvola* – poprvé i jevištně projevuje Janáčkova ruská orientace. Vnitřně pak navazuje *Káťa* na jinošsky čistou zpověď *Amara* a *Zápisníku zmizelého* a přelije se záhy také do 1. kvartetu (z podnětu Tolstého *Kreutzerovy sonáty*). Především je však blízká svým dějem i postavami *Gazdině robě* Gabriely Preissovové (a tím i Foersterově *Evě*), tedy námětu, který asi čtrnáct let předtím začal Janáček zhudebňovat, jehož však brzy zanechal pro přílišnou prý podobnost – s *Pastorkyní*. Analogií mezi *Káťou* a *Gazdinou robou* tvoří především příbuznost despotických tchyní Kabanichy a Mešjanovky (Kostelnička k nim arci také nemá daleko) a slabošství jejich synů Tichona, resp. Mánka, jež pak dožene Evu i Kátu ke stejnému konci. Ovšem, povahově je pokorná a všecku vinu na sebe beroucí Káťa pravým opakem až příliš nedůtklivé Evy.

V každém případě našel zde Janáček po dvaceti letech konečně zase námět hodný jeho génia. Po libretních zkušenostech s *Osudem* a *Výlety páně Broučkovými* volí tentokrát – jako v *Pastorkyni* – opět hotoovou činohru, kterou si arci neméně radikálně upravil. Vypuštěním výstupů spíše jen dobově dokumentárního rázu a zkrácením jiných (čímž odpadla více než polovina textu) podařilo se mu redukovat pět dějství předlohy na pouhá tři jednání po dvou obrazech a zároveň tak dosáhnout soustředění na hudební, citové jádro hry. Podobně dosáhl větší intimity pro Kátino vyprávění a zpověď Varvaře, přemístiv obě do světnice u Kabanových, čímž zároveň nabyl možnosti bezprostředně připojit i její zapřísahání Tichona před jeho cestou. Přeměnou nepřímé řeči (Tichonova líčení z prvního výstupu pátého jednání u Ostrovského) v řeč přímou vytěžil dále působivý výjev Varvary prchající s Kudrjášem „v Moskvu matičku“. Některé role pak Janáček úplně škrtl (jako příznačnou paní s dvěma lokaji, jež mu asi příliš připomínala *Pikovou dámu*) nebo vložil z nich určité věty do úst jiným osobám. Tak přiděluje například Kuliginovu obhajobu elektřiny

Ruský dramatik Alexandr Nikolajevič Ostrovskij (1823–1886), autor dramatu *Bouře* (1859)

Kamila Stösslová (1891–1935) kolem roku 1920

i s jeho zálibou mechanika tenoru Kudrjášovi – zřejmě hlavně proto, aby zaostalému Dikému metal ony věty do tváře hlas představující pokrokové mládí, i když povahově by byly lépe svědčily Kuliginovi – rozhodně lépe než Janáčkem přidaný, potměšile vyznívající popěvek, se kterým si Kuligin prohlíží v posledním obraze osamělou Kátu. Nadto mu Janáček bere úkol přinést utonulou Kátu s vyčítavou větou „zde máte svou Katěrinu“ a přiděluje obé daleko méně přiléhavě Dikému (který si přece s Kabanichou opravdu nemá co vyčítat), zatímco Kuligina umísťuje „na druhém břehu Volhy“. (...) To však nic nemění na skutečnosti, že text *Káti Kabanové* jest jedním z nejucelenějších a nejhudebnějších, jež kdy Janáček oděš svými tóny. A také snad žádný námět z něho nevykřesal tolik lyrického bohatství. Jako by si chtěl vynahradiť, co si musel v tom směru v předchozí groteskní „broučkiádě“ odepřít. A jedině snad ještě v *Pastorkyni* (nad níž se mi však zdá tato tragédie provinilé světice ještě vroucnější, umělecky ještě čistší a cudnější) vytvořil Janáček tak úchvatně klenuté melodické oblouky, rostoucí přitom z českého slova s podobnou samozřejmostí a přímo osudovou nutností. Vezměte například hudební věty jako Kátina „Pro mne jste vy, maminko, jako rodná matka“ z prvního obrazu, jejíž nápěvek tvoří jeden z hlavních tematických prvků díla, nebo její „Tišo, holoubku, kdybys zůstal doma nebo mne vzal s sebou, tak bych tě měla ráda, tak bych tě laskala“ z následujícího obrazu a nekonečnou řadu jiných – nepůsobí v Janáčkově zhudebnění přímo jako ideální verše, ač jsou psány vesměs v próze? A jedinečné deklamační inspirovanosti a ucelenosti těchto nápěvů odpovídá i výrazová a stavební jednodušnost celé této dramatické balady. Již sama tematická práce zasloužila by po této stránce zvláštní pojednání. Sledujme jen důsledky, které Janáček dovede vyvodit z prostického rolnického motivu Tichonova odjezdu – motivu, jenž svou kvintovou prodlevou vybavuje stejně podmanivě tesknou jednotvárnost ruské stepi jako svěžím, stejnoměrným pohybem jízdy spřežení a který přitom zůstává dramaticky a výrazově tak neutrální, že tvoří všude, zejména ve scéně onoho odjezdu – trochu jako „ledový tón“ xylofonu v prvním jednání *Pastorkyně* – až mrazivý kontrast ke zjitřenosti svého hudebního okolí. Tím většího dramatického důrazu nabývá – od temného bušení na počátku až po běsnění v bouři – prvních osm not tohoto nápěvu, jež Janáček v augmentaci kotlů a v rytmickém „vykojení“ povyšuje důvodně na *motiv osudu*, tak jako Tichonův odjezd se stal osudem Kátiným. (...) Jestliže však ono tematické a stavební

mistrovství u šestašedesátiletého skladatele konečně nemůže převzít, je u něho tím větším zázrakem mladistvá žhavost a rozkvetlý lyrismus, který prostupuje celou operu. První obraz tvoří v tom směru spíše jen jakousi baladickou expozici, zato druhý, v němž Janáček tak strhujícím způsobem převádí nábožnou extázi Kátinu v extázi „hříšnou“ a odtud v zoufalý pokus toto pokušení odvrátit, dosahuje výrazového vypětí, jež se zdá už nepřekonatelné.

Proto také Janáček vše, co u Ostrovského v témže aktu ještě následuje, přemístil do obrazu dalšího. Tento obraz je zas orámován mrazivě záhadným terciovým motivem, jenž po Kátině roztouženém „Jen kdyby už byla noc!“ v orchestru zlověstně zavíří jako lačný vodní chřtán, a má spíše charakter dusného napětí, uvolňovaného občas jen popěvkovými motivy bezstarostné Varj, zvláště názvuky na její pozdější „Za vodou, za vodičkou můj Váňa stojí“, s rozkošnickými hou-pavými příznávkami fléten a celesty.

Tím bohatší výrazovou škálu přináší další (čtvrtý) obraz s milostnou noční scénou dvojího dostaveníčka – už svým živelným kontrastem mezi osudově vážnou láskou Kátinou a živočišně samozřejmým poměrem Varji a Kudrjáše, kteří přes touž propast, jež pak pohltí Kátu, tančí se smíchem a s písničkou na rtech – obraz, který je ideálním do-tvořením toho, co předjímal kdysi závěrečná scéna prvního jednání *Osudu*. Ještě začátek je stísněný: téměř zlodějsky plíživý motiv, vystřídávaný dvakrát svou lyrickou obměnou, v níž jako by si seladon Boris vybavoval představu Káti jakousi starosvětskou romancí. Se stejně provinilou stísněností (tak odlišně od obvyklé operní milenecké emfaze) začíná – po veselém kozáčku Kudrjášově – konečné shledání Káti s Borisem. Tím živelněji propuká však násilně potlačované vzplanutí: „Tvoje vůle nade mnou vládne! Což to nevidíš?“ Vášnivě vznosný motiv vyznání se nejprve láme ve slastné zalýkání a zklidní se pak ve šťastném usmířeném souzvuku obou hlasů. Jen jeho temné, trhané připomínky v kontrabasech věští budoucnost. Konečně rozchod s novým výbuchem v orchestru – a záhadné vyznění na střídavém *dur* a *moll*.

A jak zcela jiné je zase – po mučivém čekání zdeptané, pranýřované Káti „krasavice“ – druhé, poslední setkání milenců! Nyní, když už je stejně vše prozrazeno (jak nevzpomenout Pelléova nesmrtelného „Tout est perdu, tout est sauvé – Vše je ztraceno, vše je zachráněno“ v podobné scéně posledního loučení v Debussyho-Maeterlinckově *arcidíle* – scéně, jejíž počátek ostatně připomíná i onen stísněný úvod

u Janáčka), není už žádná stísněnost ani rozpaky – jen zoufale bezvýhradné opojení, ztišující se po slovech „Přece tě ještě vidím“ v sordinovaných smyčcích v nejúžasnější píseň beze slov. Pak roztržité otázky, odvolávané vždy novým „Ale ne! Chtěla jsem ti něco jiného říci.“ Až konečně do tichého tremola a „vzdechů Volhy“ poslední Kátina prosba. Charakterově poněkud bezbarvý odchod Borisův, pak však po nádherném obratu do dominanty z *as moll* nejnepatetičtější, a přece snad nejjímavější rozloučení se životem, jaké kdy bylo napsáno: „Ptáčci přiletí na mohyly, vyvedou mláďata a kvítka vykvětou – červeňoučká, modroučká, žluťoučká“... A nad mrtvou Kátou stará Kabanicha „dbá dobrých mravů“.

(z knihy Jaroslava Vogela *Leoš Janáček*)

Leoš Janáček dokončil *Kátu Kabanovou* v únoru 1921 a již 23. listopadu téhož roku se v Městském divadle Na hradbách v Brně uskutečnila světová premiéra. V hudebním nastudování Františka Neumanna, režii Vladimíra Marka a výpravě Vladimíra Hrstky vystoupili Rudolf Kaulfus (Dikoj), Karel Zavřel (Boris), Marie Hladíková (Kabanicha), Pavel Jeral (Tichon), Marie Veselá (Káta), Valentin Šindler (Kudrjáš), Jarmila Pustinská (Varvara), René Milan (Kuligin) a další. Nedlouho poté (30. listopadu 1922) vzbudilo dílo zaslouženou pozornost také v pražském Národním divadle, kde bylo uvedeno pod taktovkou Otakara Ostrčila. Úspěch záhy zaznamenalo také na německých scénách (Kolín nad Rýnem, Berlín). V Ostravě byla *Káta Kabanová* poprvé uvedena 18. ledna 1924.

(dj)

OPERNÍ TVORBA LEOŠE JANÁČKA

ŠÁRKA

Opera o třech jednáních

Libreto Julius Zeyer podle svého stejnojmenného dramatu

Světová premiéra 11. listopadu 1925 v Brně

POČÁTEK ROMÁNU

Jednoaktová opera

Libreto Jaroslav Tichý podle stejnojmenného románu

Gabriely Preissové

Světová premiéra 10. února 1894 v Brně

JEJÍ PASTORKYŇA

Opera o třech jednáních

Libreto Leoš Janáček podle stejnojmenného dramatu

Gabriely Preissové

Světové premiéry jednotlivých verzí: 21. ledna 1904 v Brně,

11. července 1906 v Brně, 26. května 1916 v Praze

OSUD

Opera o třech jednáních

Libreto Fedora Bartošová podle Leoše Janáčka

Světová premiéra 18. září 1934 v Brněnském rozhlase,

25. října 1958 v Brně (jevištní provedení v dramaturgické úpravě

Václava Noska)

VÝLETY PÁNĚ BROUČKOVY

Výlet pana Broučka do měsíce

Opera o dvou jednáních a dohře

Libreto Viktor Dyk podle románu Svatopluka Čecha *Pravý výlet*

pana Broučka do měsíce

Výlet pana Broučka do XV. století

Opera o dvou jednáních

Libreto František Serafinský Procházka podle románu Svatopluka

Čecha *Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do XV. století*

Světová premiéra 23. dubna 1920 v Praze

KÁŤA KABANOVÁ

Opera o třech jednáních

Libreto Leoš Janáček podle dramatu Alexandra Nikolajeviče

Ostrovského *Bouře* v překladu Vincence Červinky

Světová premiéra 23. listopadu 1921 v Brně

PŘÍHODY LIŠKY BYSTROUŠKY

Opera o třech jednáních

Libreto Leoš Janáček podle literární předlohy Rudolfa Těsnohlídka

Světová premiéra 6. listopadu 1924 v Brně

VĚC MAKROPULOS

Opera o třech jednáních

Libreto Leoš Janáček podle stejnojmenného dramatu Karla Čapka

Světová premiéra 18. prosince 1926 v Brně

Z MRTVÉHO DOMU

Opera o třech jednáních

Libreto Leoš Janáček podle románu Fjodora Michailoviče

Dostojevského *Zápisky z mrtvého domu*

Světová premiéra 12. dubna 1930 v Brně

Leoš Janáček na zahradě svého domu (20. léta)

JANÁČKOVA KÁŤA KABANOVÁ V KONTEXTU SVĚTOVÉ OPERNÍ TVORBY /výběr/

	1915	Umberto Giordano: <i>Madame Sans-Gêne</i>
	1916	Ferruccio Busoni: <i>Arlecchino (Harlekýn)</i> Eugen D'Albert: <i>Die toten Augen (Mrtvé oči)</i> Erich Wolfgang Korngold: <i>Der Ring des Polykrates (Polykratův prsten), Violanta</i> Richard Strauss: <i>Ariadne auf Naxos (Ariadna na Naxu)</i>
	1917	Ferruccio Busoni: <i>Turandot</i> Hans Pfitzner: <i>Palestrina</i> Giacomo Puccini: <i>La rondine (Vlaštovka)</i>
	1918	Giacomo Puccini: <i>Il trittico (Triptych)</i> Franz Schreker: <i>Die Gezeichneten (Poznamenaní)</i>
	1919	Richard Strauss: <i>Die Frau ohne Schatten (Žena bez stínu)</i>
Leoš Janáček: <i>Výlety páně Broučkovy</i>	1920	Erich Wolfgang Korngold: <i>Die tote Stadt (Mrtvé město)</i>
LEOŠ JANÁČEK: KÁŤA KABANOVÁ	1921	Paul Hindemith: <i>Mörder, Hoffnung der Frauen (Vrah, naděje žen); Das Nusch-Nuschi (Nuš-Nuši)</i> Sergej Prokofjev: <i>Láska ke třem pomerančům</i>
	1922	Paul Hindemith: <i>Sancta Susanna (Svatá Zuzana)</i> Igor Stravinskij: <i>Mavra</i> Alexander von Zemlinsky: <i>Der Zwerg (Trpaslík)</i>
	1923	Eugen D'Albert: <i>Der Golem (Golem)</i>
Leoš Janáček: <i>Příhody lišky Bystroušky</i>	1924	Arnold Schönberg: <i>Erwartung (Očekávání)</i> Richard Strauss: <i>Intermezzo</i>
	1925	Alban Berg: <i>Wozzeck (Vojcek)</i> Maurice Ravel: <i>L'enfant et les sortilèges (Dítě a kouzla)</i>

JANÁČKOVA KÁŤA KABANOVA NA OSTRAVSKÉM JEVIŠTI

Premiéra 18. ledna 1924

Emanuel Bastl (dirigent), Jan Kühn (režie),
Josef Dušek (scéna a kostýmy)

Účinkovali: Jan Kühn (Dikoj), Karel Kügler (Boris), Sláva Mazáková
(Kabanicha), Jaroslav Líbal (Tichon), Linda Šmídová (Káťa),
Jaroslav Budil (Kudrjáš), Božena Smetanová (Varvara),
František Rennet (Kuligin), Anda Příbramská (Glaša),
Stáša Hrubá (Fekluša) a Jan Zach (Pozdní chodec)

Premiéra 7. prosince 1938

Jaroslav Vogel (dirigent), Karel Kügler (režie),
Jan Sládek (scéna a kostýmy)

Účinkovali: Ladislav Havlík (Dikoj), Petar Burja (Boris),
Helena Zemanová (Kabanicha), Josef Žižka (Tichon),
Zdena Špačková (Káťa), Otakar Mácha (Kudrjáš),
Božena Michlová / Milada Musilová (Varvara), Bohumil Hromádka
(Kuligin), Růžena Urbášková (Glaša), Marie Pejhovská (Fekluša)
a Karel Kügler (Pozdní chodec)

Premiéra 19. listopadu 1949 (obnovená premiéra 14. října 1953)

Rudolf Vašata (dirigent), Hanuš Thein (režie), František Tröster
(scéna), M. a J. Stejskalovi (kostýmy)

Účinkovali: Jiří Herold (Dikoj), František Janda (Boris),
Helena Zemanová (Kabanicha), Jaroslav Deršák (Tichon),
Ludmila Dvořáková / Bronislava Taufrová (Káťa), Lubomír Procházka
(Kudrjáš), Ivana Mixová / Věra Prokopová / Daniela Uhrovičová
(Varvara), Radoslav Svozil (Kuligin), Emilie Figurová (Glaša),
Marie Tkáčová (Fekluša), Karel Štverák (Pozdní chodec)
a Ladislav Stankievič (Muž)

Premiéra 1. října 1960

Bohumil Gregor (dirigent), Ilya Hylas (režie), František Tröster (scéna),
Bedřiška Ustohalová (kostýmy), J. R. Míša (sbormistr)

Účinkovali: Jiří Herold / Karel Průša (Dikoj), Oldřich Lindauer
/ Jiří Zahradníček (Boris), Alice Spohrová (Kabanicha),
Lubomír Procházka (Tichon), Eva Gebauerová / Milada Šafránková

(Káťa), Josef Kožušník / Oldřich Lindauer (Kudrjáš), Jitka Pavlová
/ Dagmar Průšová (Varvara), Rudolf Kasl / Miloslav Nekvasil
(Kuligin), Ema Figurová / Božena Šrámková (Glaša), Marie Lukášová
(Fekluša), Ladislav Stankievič (Pozdní chodec) a Dana Vojnarová
/ Jarmila Psotková (Žena)

Premiéra 4. dubna 1981

Václav Návrat (dirigent), Ilya Hylas (režie), Vladimír Šrámek (scéna),
Josef Jelínek (kostýmy), Karel Kupka (sbormistr)
Účinkovali: Jiří Čep / Jiří Paderta (Dikoj), Jozef Ábel
/ Michael Kozelský (Boris), Drahomíra Drobková
/ Bohuslava Návratová (Kabanicha), Jaroslav Hlubek
/ Lubomír Procházka (Tichon), Eva Gebauerová-Phillips
/ Hana Málková (Káťa), Ladislav Malínek / Petr Miller (Kudrjáš),
Eva Klečková / Viera Malíčková (Varvara), Vladislav Gřonka
/ Ivan Kusnjer (Kuligin), Hedvika Luzarová / Olga Markelová (Glaša),
Radmila Minářová (Fekluša), Rudolf Bártla / Zdeněk Lazar (Chodec)
a Marie Etzlerová / Vlasta Sedláčková (Žena)

Premiéra 24. listopadu 2001

Jiří Pinkas / Václav Návrat (dirigent), Michael Tarant (režie),
Milan Čech (scéna), Dana Hávová (kostýmy),
Igor Vejsada (pohybová spolupráce), Jurij Galatenko (sbormistr)
Účinkovali: Jiří Čep / Martin Gurbal' / Dalibor Hrda (Dikoj),
Ján Vaculík / Leo Marian Vodička (Boris), Tamara Brummerová
/ Bohuslava Návratová / Jindřiška Rainerová (Kabanicha),
Jiří Halama / Stanislav Matis (Tichon), Eva Dřizgová-Jirušová
/ Tatiana Tesla / Zdena Vaničková-Matoušková (Káťa),
Jaroslav Dvorský / Václav Morys (Kudrjáš), Anna Číhalová
/ Erika Šporerová (Varvara), Vojtěch Kupka / Sergej Zubkevič (Kuligin),
Gabriela Lojková / Ivana Tomášková (Glaša), Kateřina Sluková
/ Anna Szpyrcová (Fekluša), Aleš Burda / Adolf Prymus
(Pozdní chodec) a Veronika Kristýnková (Žena)

1949

Bronislava Taurová (Káťa), *foto archiv*

Věra Prokopová-Kuchinková (Varvara), *foto archiv*

1953

Ludmila Dvořáková (Káťa), *foto archiv*

1960

Milada Šafránková (Káťa) a Jitka Pavlová (Varvara),
foto František Krasl

1960

Eva Gebauerová (Káťa) a Dagmar Průšová (Varvara),
foto František Krasl

Milada Šafránková (Káťa), foto František Krasl

Eva Gebauerová (Káťa) a Jiří Zahradníček (Boris),
foto František Krasl

1960

Milada Šafránková (Káťa), foto František Krasl

1981

Hana Málková (Káťa), foto Josef Hradil

Bohuslava Návrátová (Kabanicha) a Lubomír Procházka (Tichon),
foto Josef Hradil

1981

Hana Málková (Káťa) a Viera Malíčková (Varvara), *foto Josef Hradil*

Eva Gebauerová (Káťa), Drahomíra Drobková (Kabanicha)
a Jaroslav Hlubek (Tichon), *foto Josef Hradil*

1981

Lubomír Procházka (Tichon) a Bohuslava Návrátová (Kabanicha),
foto Josef Hradil

Hana Málková (Káťa) a Jozef Ábel (Boris), foto Josef Hradil

1981

Ladislav Malínek (Kudrjáš), Viera Malíčková (Varvara), Jozef Ábel (Boris)
a Hana Málková (Káťa), foto Josef Hradil

1981

Petr Miller (Kudrjáš) a Viera Malíčková (Varvara), foto Josef Hradil

Hana Málková (Káťa) a Lubomír Procházka (Tichon),
foto Josef Hradil

2001

Leo Marian Vodička (Boris) a Václav Morys (Kudrjáš),
foto Josef Hradil

Jaroslav Dvorský (Kudrjáš), Leo Marian Vodička (Boris)
a Kateřina Sluková (Fekluša), *foto Josef Hradil*

2001

Gabriela Lojková (Glaša), Bohuslava Návrátová (Kabanicha),
Kateřina Sluková (Fekluša), Zdena Vaníčková-Matoušková (Káťa)
a Jiří Halama (Tichon), *foto Josef Hradil*

Jiří Halama (Tichon) a Eva Dřízgová-Jirušová (Káťa),
foto Josef Hradil

2001

Jindřiška Rainerová (*Kabanicha*), foto Josef Hradil

Dalibor Hrda (*Dikoj*), foto Josef Hradil

2001

Tatiana Teslia (Káťa), *foto Josef Hradil*

Eva Dřízgová-Jirušová (Káťa) a Erika Šporerová (Varvara),
foto Josef Hradil

2001

Tatiana Teslia (Káta) a Ján Vaculík (Boris), *foto Josef Hradil*

Leo Marian Vodička (Boris) a Eva Dřízgová-Jirušová (Káta),
foto Josef Hradil

2001

Jaroslav Dvorský (Kudrjáš) a Anna Číhalová (Varvara),
foto Josef Hradil

Scéna ze třetího jednání, foto Josef Hradil

2001

Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa), foto Josef Hradil

Zdena Vaníčková-Matoušková (Káťa), foto Josef Hradil

Robert Jindra, foto Martin Popelář

SLOVO DIRIGENTA

Janáčkovo operní dílo na sebe čím dál tím více strhává pozornost po celém světě. Uvedení jednoho z jeho děl se pak stává výjimečnou událostí, která přitahuje širokou diváckou pozornost. Bohužel tomu tak však nebývá častým pravidlem u nás v České republice. Jedním z mých cílů při mém působení v ostravské opeře je postupně uvést všechna, přinejmenším však stěžejní operní díla tohoto hudebního génia. Je to dáno nejen skutečností, že jeho hudba je opravdu osobitá a dobyla si pevnou a nezpochybnitelnou pozici v hudebním světě, ale pochopitelně i tím, že Janáček byl přímo spjat s ostravským regionem. Postupně u nás vzniká jakýsi janáčkovský operní cyklus a pevně věřím, že se ho podaří celý úspěšně dokončit. První inscenací bylo uvedení Janáčkovy prvotiny *Šárka*, následovalo obnovené nastudování *Její pastorkyně*, koncertní provedení *Věci Makropulos* a v letošní sezóně *Káťa Kabanová*. S Janáčkovou operní tvorbou jsem měl možnost se blíže seznámit již při mém působení v Národním divadle Praze, při mých návštěvách evropských festivalů, nejvíce však během mého působení v Deutsche Oper am Rhein v německém Düsseldorfu. Paradoxně tam právě vznikl unikátní operní cyklus, který vyvrcholil týdenním janáčkovským „maratonem“. Byl jsem doslova dojat, když po posledním večeru publikum mnoho minut ve stoje nadšeně aplaudovalo. O to více mi však bylo líto, že podobný projekt nevzniká také u nás.

Těžko bych za sebe dokázal určit, která z Janáčkových oper je hudebně dokonalejší, kterou bych chtěl vyzdvihnout nad ostatní. V případě *Káti Kabanové* však mohu konstatovat, že jde o dílo, které pro mne znamená mnohem více než „pouhé“ operní dílo v mém repertoáru. Partitura *Káti Kabanové* je podle mého názoru jednou z nejmohutnějších Janáčkových kompozic. Zároveň však svou hloubkou niterní výpovědí samotného autora. Hudba dokonale umocňuje situace a charaktery jednotlivých postav. Jak útočně a dráždivě zní hudba doprovázející Kabanichu, frivolnost Varvary či niterné zpovědi Káti. Podle mého názoru se jedná o jedno z vrcholných děl nejen samotného Janáčka, ale operní literatury celého dvacátého století.

Věřím, že si ostravská *Káťa Kabanová* najde cestu k Vaším srdcím.

Robert Jindra

Eva Dřízgová-Jirušová, foto Vojtěch Bartek

„Káťa je jiná než všechny ostatní.“ říká Eva Dřízgová-Jirušová.

Kdy jste se s operou *Káťa Kabanová* setkala jako interpret poprvé a jaký jste si k ní vytvořila vztah?

Káťu jsem poprvé studovala před jedenácti lety a tak trochu nestandardním způsobem. Dílo tehdy v Ostravě dirigoval Jiří Pinkas, absolvovala jsem jen první ansámblové zkoušky a poté jsem odešla na mateřskou dovolenou. Ta tehdejší inscenace od Michaela Taranta se držela určitou dobu na repertoáru a žila svým divadelním životem. Přepokládala jsem, že se k té roli již nevrátím. Zavolali mi ale z našeho divadla a nabídli mi zpívat představení, které mělo být uvedeno v rámci celostátní přehlídky hudebního divadla OPERA v Praze. Podle videozáznamu jsem poté roli dostudovala doma a po jedné aranžovací zkoušce jsem odzpívala jedno představení v Ostravě a jedno v Praze, které bylo zároveň derniérou inscenace. To bylo všechno. Role Káti se mi moc líbila, srdcem jsem k ní přirostla, přestože to bylo tehdy ještě trochu „neusazené“, ale poté jsem se s ní již bohužel nesetkala.

Jak vzpomínáte na přípravu té první *Káti* s panem dirigentem Jiřím Pinkasem?

Velmi jsme si rozuměli, takřka beze slov. Znala jsme ho ještě z jeho brněnského období, když jsem v Brně studovala a poté krátce působila ve sboru tamní opery. Sledoval pak i mé umělecké kroky v Olomouci, ale pracovní jsme se setkali až o několik let později v Ostravě při přípravách mé první lišky Bystroušky.

Byl jeho umělecký přístup k Janáčkovu v něčem charakteristický?

Myslím si, že si s ním rozuměli především ti, kteří znali svůj part dokonale. Předpokládal, že zpěváci budou svoje role umět tak, že od něj nebudou potřebovat dávat nástupy. Soustředil se na práci s orchestrem – na ten tlak janáčkovské hudby, která vás svým způsobem „semílá“ stále dál a dál. Tímto způsobem to hudební nastudování vedl a mne se to moc líbilo. Šlo mu o atmosféru, o napětí.

Jaké má Káťa místo v kontextu dalších vašich janáčkovských postav?

Káťa je jiná než všechny ostatní. Liška Bystrouška je v přeneseném smyslu slova hodně mladá žena, která sice má určitý vývoj až k mateřství s liščaty na konci opery, ale vnímám ji zejména jako hravou dívku. Jenůfa je o něco vyzrálejší, není to vůbec povrchní typ. Má to všechno vnitřně do hloubky zpracováno, dostává se sice do tíživé životní situace, ale život jí teprve čeká. Káťa ten těžký život již prožívá, je zralejší než Jenůfa, a její příběh je jistým útekem, touhou po něčem co nemá, co jí dosud chybělo, v čem byla vychovávána, co očekávala, ale nakonec se to nesplnilo. Ta fantazie, která v ní pravděpodobně byla v dětství podporována, jakási křehkost a citlivost, vnímání přírody i víry, je najednou doslova udusána prostředím, ve kterém vládne despotická tchyně. Jakoby najednou ta něžná dívka narazila na tvrdou realitu. Touží bytostně po něčem smysluplném, po nějakém životním naplnění. Ta touha uniknout z malosti a ubohosti jí nakonec dovádí až k vlastnímu hříchu, se kterým se pak musí sama před sebou, před svým svědomím, a zejména před Bohem, vyrovnat.

Role Káti má tedy více rovin – od něžně lyrické, přes toužící, vzdorující totální bezvýchodnosti až po rezignující. Je ten Kátin život opravdu tak těžký, že musí nakonec zvolit dobrovolnou smrt?

Pro dnešní ženy je to vlastně skoro nepochopitelné, ale prostředí, ve kterém Káťa žila, všechny ty dobové konvence, stísněnost... Káťa se ale dostala do začarovaného kruhu, ze kterého nenašla cestu ven. Ztratila sebe sama a sebe samu nakonec i odsoudila svým skokem do Volhy.

Na kterou scénu se těšíte nejvíce?

Káfou se teď zabývám každý den. Je tam mnoho krásného zpívání, a to i dramatického. Ten part je doslova protkán něhou, ale i touhou a vervou. Nejlyričtější je začátek, pak prožíváme její otevření se vůči minulosti, pak naději, kterou vkládá do Borise, a nakonec zklamání. Když Káťa zhřeší, zažívá následně obrovský vnitřní boj, drama odehrávající se v její duši. To se zklidní až na samotný závěr těsně před smrtí. Těším se na celou operu.

(dj)

„Janáčkově hudbě stačí naslouchat a vytvoříte pak něco úchvatného,“ říká Morenike Fadayomi.

Kdy jste se poprvé interpretačně setkala s tvorbou Leoše Janáčka a jak na vás zapůsobila?

Mou první janáčkovskou rolí byla právě Káťa Kabanová, kterou jsem vytvořila v českém jazyce před několika lety v *Deutsche Oper am Rhein* v Düsseldorfu. Jednalo se o tradiční inscenaci s krásnými kostýmy a všichni jsme si tu práci opravdu užili. Poté jsem v Düsseldorfu zpívala ještě Emilii Marty ve *Věci Makropulos*, což je jedna z mých opravdu nejmilejších rolí. Zpívání v českém jazyce není lehké a studium obou rolí vyžadovalo obrovskou koncentraci. Janáčková hudba je úžasná a v jeho operách jsou zároveň právě díky hudbě skvěle vystavěné charaktery. Na jevišti toho nemusíte dělat mnoho, vše je zkrátka zakódováno v té nádherné hudbě. Stačí jí naslouchat a vytvoříte pak něco úchvatného.

Čím je pro vás Káťa – žena?

Káťa prožívá těžký život, musela se vdát a zařadit se do společnosti, ve které se – zejména díky zlé tchyni – necítí dobře. Kabanicha je velmi žárlivá, miluje svého syna a Káťa je pro ni zkrátka konkurenční ženský element. I dnes jsou ale ještě kultury, kde bychom mohli podobné životní osudy nalézt. Příběh Káti proto není tak vzdálen současnosti. Snažím se Káťu na jevišti prožít s vědomím bezvýchodnosti jejího života a rozumím i jejímu činu na samotném konci opery. Dokážu si představit, že kdybych se dostala do podobné životní situace, bylo by to jedno z možných řešení. Zním dobře i Jenůfu z Její pastorkyně, kterou jsem ale zatím nezpívala, a myslím, že má ke Kátě blízko. Ženy v Janáčkových operách jsou, myslím, velmi opravdové.

Jaká bude vaše ostravská Káťa Kabanová?

Káťa je svobodomyšlná žena, která musí žít ve světě, do něhož vlastně nezapadá, je vystavena tlaku své panovačné tchyně a slabošského manžela. Myslím, že se to bohužel týká i (některých) manželství v naší době, je to tedy příběh nadčasový. To, že se Káťa zamiluje do jiného muže, je její osud, avšak s tímto mužem nemůže žít, protože byla vy-

chována ke zbožnosti a pobožnosti, a toto hluboce zakořeněné podvědomí jí brání v tom, aby přijala možnou radost ve svém smutném životě, což nakonec vede k její smrti.

(dj)

Morenike Fadayomi, *foto archiv*

PROFILY INSCENÁTORŮ

ROBERT JINDRA

– hudební nastudování, dirigent

V roce 1999 absolvoval Pražskou konzervatoř v oboru klasický zpěv. Ve studiu pokračoval v oboru dirigování pod vedením prof. M. Košlera, prof. J. Kasala a prof. M. Němcové, u níž absolvoval v roce 2003 se Symfonickým orchestrem Pražské konzervatoře. Od roku 1999 pravidelně spolupracuje s Dětskou operou Praha (DOP), kde nastudoval a dirigoval tituly: *Brundibár* (Hans Krása), *Otvírání studánek* (Bohuslav Martinů), *Červená Karkulka* (Josef Boháč), *Hry* (J. F. Fischer), *Česká mše vánoční* (Jakub Jan Ryba), *Géniové a děti*, *Malý Mozart* a *Komínček* (Benjamin Britten). S DOP také natočil několik oper na CD. V letech 2000-2008 působil jako pedagog na Pražské konzervatoři, kde nastudoval a dirigoval opery: *Žižkovské dvojzpěvy* (Šimon Voseček), *Dido a Aeneas* (Henry Purcell), *La clemenza di Tito*, *Le nozze di Figaro* a *Kouzelná flétna* (Wolfgang Amadeus Mozart). Od ledna 2001 byl asistentem sbormistra v Národním divadle v Praze. V roce 2001 nastudoval a dirigoval ve Státní opeře Praha světovou premiéru oper soudobého skladatele Vladimíra Wimmera *Rytíř a smrt* a *Jelízaweta Bam*. Na festivalu Mladá Praha 2004 dirigoval *Stabat Mater* od J. K. Vaňhala s Kühnovým dětským sborem a Komorním orchestrem Pražských symfoniků. Spolupracuje s orchestrem Praga sinfonietta, komorním orchestrem Virtuosi Pragenses, Pražskou komorní filharmonií, Českým národním symfonickým orchestrem a orchestrem Národního divadla v Praze, s nímž natočil i CD *Opera nás baví* s předními českými operními pěvci. Od ledna 2004 zastával v Národním divadle v Praze funkci asistenta dirigenta. Podílel se na přípravě oper *Nagano* (Martin Smolka), *Vanda* (Antonín Dvořák), *Montezuma* (Lorenzo Ferrero), *Aida* (Giuseppe Verdi), *Don Pasquale* (Gaetano Donizetti), *Don Giovanni* (Wolfgang Amadeus Mozart), *Tajemství* (Bedřich Smetana), *La fanciulla del West* (Giacomo Puccini), *Falstaff* (Giuseppe Verdi), *Evžen Oněgin* (Petr Iljič Čajkovskij). Spolupracoval také na projektu prvního kompletního

provedení tetralogie Richarda Wagnera *Prsten Nibelungův* v Národním divadle v Praze v roce 2005. Od sezóny 2005/2006 v ND působí již jako dirigent (*Don Giovanni*, *Tajemství*, *Falstaff*, *Carmen*, *Così fan tutte*, *Káťa Kabanová*). Spolupracoval s řadou dirigentských osobností (John Fiore, Asher Fisch a Gerd Albrecht). V roce 2006 začala jeho spolupráce s Deutsche Oper am Rhein Düsseldorf/Duisburg, kde se jako asistent hudebního ředitele Johna Fiore podílel na přípravě inscenací *Elektra* (Richard Strauss) a *Její pastorkyňa* (Leoš Janáček). V sezóně 2008/2009 v Deutsche Oper am Rhein hudebně připravil operní inscenace českých autorů – Dvořákovu *Rusalku* a Janáčkova díla *Káťa Kabanová*, *Věc Makropulos*, *Příhody lišky Bystroušky* a *Z mrtvého domu*. Podílel se také na přípravě tetralogie *Prsten Nibelungův*. V letech 2005-2008 dirigoval operu *Don Giovanni* v rámci letní stagiony Opery Mozart ve Stavovském divadle v Praze. V dubnu 2007 byl pověřen dirigováním závěrečného koncertu Festivalu hudebního divadla Opera 2007 ve Státní opeře Praha. Na jaře roku 2010 debutoval v Norské královské opeře v Oslu se Straussovou *Ariadnou na Naxu*. Od března téhož se ujal postu hudebního ředitele v Národním divadle moravskoslezském, kde dosud hudebně nastudoval například Massenetova *Werthera*, Janáčkovu *Její pastorkyni*, Verdiho *Falstaffa*, Hindemithova *Cardillac*, Pucciniho *Bohému*, Janáčkovu *Věc Makropulos*, Dvořákovu *Armidu* a Catalaniho *La Wally*.

TOMÁŠ BRAUNER

– dirigent

Studoval hru na hoboj a dirigování na pražské Státní konzervatoři a v roce 2005 absolvoval Hudební fakultu AMU v Praze, obor dirigování, u prof. Radomila Elišky, Františka Vajnara, Josefa Kuchinky a Petra Vronského. Následovala studijní stáž na Universitat für Musik und darstellende Kunst Wien u prof. Uroše Lajoviče. 2004 byl účastníkem dirigentských kursů u prof. Kurta Masura ve Vratislavi. V roce 2010 se stal Tomáš Brauner laureátem Mezinárodní dirigentské soutěže Dimitrise Mitropoulose v Athénách. V téže roce přijímá post hlavního hostujícího dirigenta Plzeňské filharmonie. Od roku 2006 se též stává hostujícím dirigentem České národního symfonického orchestru. Tomáš Brauner pravidelně spolupracuje se Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu v Praze, Orchestra of Colours Athény, Filharmonií Bohuslava Martinů Zlín, Moravskou filharmonií Olomouc, Severočeskou filharmonií Teplice, Pražským komorním orchestrem, Komorním orchestrem ND v Praze, Komorním orchestrem Pardubice, Českou komorní filharmonií. V září 2007 hostoval u Státního moskevského rozhlasového orchestru, s nímž doprovázel přední sólisty z petrohradského Mariinského divadla a moskevského Velkého divadla ve Svetlanově sále v Moskvě. V dubnu 2008 se podílel na nastudování Janáčkovy opery *Její pastorkyňa* v Mexico City v Palacio del Bella Artes jako operní dirigent působí v opeře Divadla J. K. Tyla v Plzni, kde dirigoval mj. Verdiho *Rigoletta*, Čajkovského *Pannu orleánskou*, Dvořákova *Jakobína*, Puciniho *Turandot* nebo Cileovu *Adrianu Lecouvreur*. V sezóně 2008/2009 nastudoval v DJKT balety *Šípková Růženka* a *Zvoník*. Od sezony 2008 se stal hostujícím dirigentem Státní opery Praha, kde se podílel na nastudování Verdiho *Otella* a Massenetova *Dona Quichotta*. Dále zde diriguje Rossiniho *Lazebníka sevillského*, Puciniho *Bohému*, Verdiho *Nabucca*, Mozartovu *Kouzelnou flétnu* a v sezóně 2010/2011 zde nastudoval balet Charlese Adama *Giselle*. Od roku 2009 Tomáš Brauner pravidelně spolupracuje s Národním divadlem moravskoslezským v Ostravě.

JIŘÍ NEKVASIL

– režie

V roce 1989 absolvoval studium operní režie na hudební fakultě AMU u Ladislava Štrose. Na divadelní fakultě AMU se formou mimořádného studia paralelně věnoval také dramaturgii.

V roce 1988 založil spolu se scénografem Danielem Dvořákem Operu Furore, experimentální operní studio. O dva roky později byli oba jako intendanty pověřeni řízením Komorní opery Praha, kterou reorganizovali na Operu Mozart. Od roku 1998 působil jako umělecký šéf, dramaturg a režisér ve Státní opeře Praha. V letech 2002–2006 zastával post šéfa opery Národního divadla v Praze. Od 1. 1. 2010 je ředitelem Národního divadla moravskoslezského v Ostravě.

Za svou dosavadní uměleckou dráhu realizoval přes osmdesát operních a činoherních inscenací, nejprve zejména pro Operu Furore (*Faust*, *Houslema do železa*, *Andy Warhol*, *Golem – extáze expresionismu*), Operu Mozart (*The Best of Mozart*, *Figaro? Figaro!*, *Play Magic Flute*, *Don Juan Bastien*). V letech 1992–1998 během letních stagion Opery Mozart v pražském Stavovském divadle realizoval mozartovský cyklus (*Kouzelná flétna*, *Così fan tutte*, *La clemenza di Tito*, *Figarova svatba*, *Don Giovanni*). Ve Státní opeře Praha inscenoval v letech 1999–2002 světové premiéry oper *Bubu z Montparnassu* (E. F. Burian), *Faidra* (E. Viklický) a *Circus Terra* (T. Madsen). Dále českou premiéru opery *Utahování šroubu* (B. Britten), *Es war einmal* (A. Zemlinsky) a operu *Polský žid* (K. Weis). V Národním divadle nastudoval v roce 1997 večer soudobých oper *Zpráva pro akademii* (J. Klusák) a *Muž, který si spletl svou ženu s kloboukem* (M. Nyman). *Zprávu pro akademii* v roce 2002 doplnil *Bertram a Mescalinda*, další Klusáková opera. K dalším režii Jiřího Nekvasila v Národním divadle patří od roku 2003 minimalistická opera Johna Adamse *Smrt Klinghoffer*, Janáčkovy *Výlety páně Broučkovy* a *Její pastorkyňa*, Smetanova *Prodaná nevěsta* a *Tajemství*, *Řecké pašije* Bohuslava Martinů, *Antigona* Josefa Myslivečka, obnovená inscenace Mozartova *Dona Giovanniho*, scénické provedení Verdiho *Requiem*, Cileova *Adriana Lecouvreur* a Pucciniho *Děvče ze Západu*.

Je spoluautorem a zároveň režisérem opery-procesu *Zítřka se bude...*, kterou napsal spolu s Alešem Březinou pro pěvkyni Soňu Červenou (2007), a která byla uvedena na scéně Divadla Kolowrat v dubnu 2008. Tato inscenace byla v anketě Divadelních novin a *Cen Alfréda Radoka* vyhodnocena jako Operní inscenace roku 2008. Za libreto

byl oceněn Jiří Nekvasil spolu s Alešem Březinou Cenou Sazky a Divadelních novin.

Jiří Nekvasil působí jako režisér také v zahraničí. V Německu inscenoval německou premiéru poslední opery E. W. Korngolda *Kathrin*, Klusákovu *Zprávu pro akademii*, *Příhody lišky Bystroušky* L. Janáčka (Trier), *Dona Giovanniho* G. Gazzanigy (Hamburg), Cileovu *Adrianu Lecouvreur* (Erfurt), Wagnerova *Bludného Holandana* a Čajkovského *Evžena Oněgina* (Regensburg), Myslivečkovu *Antigonu* (Rheinsberg), Martinů *Tři přání* (Rostock), v Argentině jihoamerickou premiéru *Příhod lišky Bystroušky* (Teatro Colón Buenos Aires), ve Francii francouzskou premiéru opery M. Gurlitta *Vojáci* (Nantes), v USA režíroval Verdiho *Nabucca*, v Lotyšsku Brittenovu operu *Utahování šroubu* (rovněž v Estonsku – Tallin) a Janáčkovu *Její pastorkyni* (Riga), v Irsku *Její pastorkyni* (Dublin); v Norsku uvedl *Circus Terra* T. Madsena (Oslo), na Slovensku *Rusalku* (Bratislava) a ve Finsku scénické provedení Verdiho *Requiem* (Tampere).

Z úspěšných divadelních inscenací z poslední doby je možno zmínit *Juliettu* (Bohuslav Martinů) a *Madama Butterfly* (Giacomo Puccini) – obě 2009 ND Brno, *Don Quichote* (Jules Massenet) – Státní opera Praha (2010), *Tři Pintové* (C. M. Weber / G. Mahler) – Státní opera Praha 2011, v činohře pak *Perikles* (Shakespeare) – Klicperovo divadlo Hradec Králové (2008), *Hra snů* (Strindberg) – Komorní scéna Aréna v Ostravě (2009).

Vedle práce v divadle spolupracuje Jiří Nekvasil jako režisér téměř 20 let také s Českou televizí, podílí se především na tvorbě hudebních pořadů (přes 130 reží). Je autorem řady dokumentárních filmů, například: *Alois Hába*, *Opera podle Josefa Berga*, *Operní mág Václav Kašík*, dva filmy věnované Bohuslavu Martinů (*Návrat z exilu*, *Martinů a Amerika*) a hudební film věnovaný Ervinu Schulhoffovi (*Zuby mi cvakají v rytmu shimmy*). Z poslední doby je to pak sedmidílný seriál *Krajan G. M.* (Zdeněk Mahler vypráví o Gustavu Mahlerovi). V České televizi natočil i několik oper: a to nejen záznamy vlastních operních inscenací (*Golem*, *Bubu z Montaparnassu*, *Es war einmal*, *Posky žid*, *Tajemství*), ale zejména originální televizní a filmová zpracování: Ivan Kurz – *Večerní shromáždění*, Josef Berg – *Odysseův návrat*, *Evropská turistika*. K nejpozoruhodnějším pak patří filmové zpracování děl Bohuslava Martinů – mechanického baletu *Podivuhodný let* a oper *Slzy nože* a *Hlas lesa*. Filmy *Podivuhodný let* a *Slzy nože* byly oceněny na mezinárodním televizním festivalu Zlatá Praha 1999 Zlatým kříšťálem a v roce 1999 na Festivalu Screening stage Arts Prize hlavní cenou Grand Prix a cenou za Nejoriginálnější způsob režie.

DANIEL DVOŘÁK

– scéna

Akademický architekt Daniel Dvořák vystudoval architekturu a scénografii u prof. Josefa Svobody na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, poté ve Vídni na Akademie der bildenden Künste (prof. Lois Egg). Po studijním pobytu v USA začal pracovat jako divadelní, filmový a televizní scénograf. Dosud vytvořil více než 200 divadelních výprav doma i v zahraničí (např. Německo, Itálie, Francie, Švýcarsko, Irsko, Řecko, Lotyšsko, Rusko, Norsko, Slovensko, Argentina, Japonsko, Korea, Mexiko, Finsko). V roce 1988 založil spolu s Jiřím Nekvasilem soubor Opera Furore, první, který se v Československu systematicky věnoval experimentální opeře. V roce 1990 byl jako intendant povolán (spolu s Jiřím Nekvasilem) k řízení Komorní opery Praha, kterou reorganizoval na Operu Mozart. V roce 1998 byl jmenován intendantem Státní opery Praha a v letech 2002 až 2006 působil jako ředitel pražského Národního divadla. V letech 2007 až 2012 řídil Národní divadlo Brno, kde rovněž vytvářel scénografie (v činohře například *Královna Margot*, *Tajemství zlatého draka*, v opeře *Juliette*, *Macbeth*, *Rusalka*, *Zázrak Heliany*). V roce 1992 spoluzaložil letní mozartovské stagiony ve Stavovském divadle a vytvořil pro ně scénografie (mj. *Kouzelná flétna*, *Figarova svatba*, *La clemenza di Tito*, *Don Giovanni*). S Národním divadlem v Praze spolupracuje jako scénograf od roku 1983 a vytvořil zde více než 30 scénografií (např. *Macbeth*, *Trubadúr*, *Lucia di Lammermoor*, *Komik*, *Smrt Klinghoffer*, *Výlety pana Broučka*, *Její pastorkyňa*, *Řecké pašije*, *Prodaná nevěsta*, *Zítří se bude...*, *Norma*). Ve Státní opeře Praha jako scénograf realizoval především světové premiéry, např. *Bubu z Montparnassu* E. F. Buriana (1999), *Faidru* Emila Viklického (2000), *Fyzikové* Andree Pflügera (2000), *Circus Terra* Trygve Madsena (2002) a dále pak scénografie pro Weberova *Čarostřelce*, *Polského žida* Karla Weise, *Pád domu Usherů* Philipa Glasse, *Bylo-nebylo* Alexandra Zemlinského aj. Jako specialista na monumentální, technologicky komplikované scénografie byl přizván ke spolupráci na největších českých muzikálových projektech: *Dracula* (původní i obnovená verze), *Monte Cristo*, *Rebelové*, *West Side Story*, *Miss Saigon*. Z významnějších zahraničních realizací posledních let připomeňme tituly: *Příhody lišky Bystroušky* (Buenos Aires), *Circus Terra* (Oslo), *Tosca* (Tokio), *Jenůfa* (Dublin, Riga), *Die Soldaten* (Nantes), *Rusalka* (Bratislava,

Düsseldorf, Münster), *Tři přání* (Rostock), *Adriana Lecouvreur* (Erfurt), *Requiem* (Tampere), *Lulu* (Regensburg, Münster), *Rigoletto* (Mexico City), *Deník Anny Frankové* Grigorih Frida (Mnichov). Rozměrový protiklad tvoří jeho práce pro loutkový film a loutkové divadlo. V roce 1991 spoluzaložil Národní divadlo marionet a je spoluautorem nejúspěšnější české divadelní produkce po roce 1990: marionetové verze *Dona Giovanniho* (od roku 1991 více než 4000 repríz a četné hostování v zahraničí). Dále vytvořil pro loutky zmenšeninu barokního divadelního mechanismu (v roce 1993 Zázračné divadlo barokního světa) a sérii českých národních pohádek (1995–1997). V roce 2002 spoluzaložil Muzeum loutek v Českém Krumlově. Řada jeho divadelních prací je zaznamenána Českou televizí (např. *The Best of Mozart*, *Bubu z Montparnassu*, *Golem*, *Polský žid*, *Dracula*). Daniel Dvořák vytváří i scénografie pro hudební televizní filmy (např. *Odyseův návrat*, *Evropská turistika*, *Signorina Gioventù*) a speciální televizní události (koncert ke vstupu ČR do Evropské unie, Večer k rozloučení Václava Havla s funkcí prezidenta ČR, udílení cen Thálie v ND). Zvláštní kapitolu jeho tvorby představují specifická světelná řešení (light design) a využívání optických klamů (le trompe d'oeil), při kterých rozvíjí originální postupy prof. Josefa Svobody. Svá díla vystavuje na samostatných i skupinových výstavách (naposledy roku 2004 v nejvýznamnější pražské galerii Mánes). Na Pražském quadriennale 1999 získala česká expozice za jeho účasti hlavní cenu – Zlatou Trigu. Za divadelní scénografii obdržel v roce 1999 Cenu Alfréda Radoka a v roce 2001 byl na ni opět nominován. V témže roce mu byla udělena Cena Masarykovy akademie umění za scénografické dílo. V roce 2002 byl francouzskou vládou jmenován Rytířem řádu umění a literatury. V roce 2003 byl nominován na Českého lva za scénografii k filmu *Rebelové*. O jeho práci vyšly dvě monografické knihy a byl též zařazen do prestižního televizního cyklu GEN, který dokumentuje činnost nejvýznamnějších osobností České republiky. Vedle kreativní práce scénografie pracoval též jako divadelní a festivalový producent (Festival Mozart Open, Mozartovy letní stagiony ve Stavovském divadle) a jeho studio de-set se zabývá též realizacemi výstavních projektů, scénografií speciálních projekcí a světla (kromě České republiky také např. v Belgii, ve Finsku a Německu).

ZUZANA KREJZKOVÁ

– kostýmy

Absolvovala SPŠT v Brně a Školský ústav uměleckých řemesel v Praze. S režisérem P. Léblem přišla v r. 1994 do Divadla Na zábradlí. Od téhož roku spolupracuje s režisérem Jiřím Pokorným – nejen v ústeckém Činoherním studiu, ale pokračovala s ním i v Divadle Komedie v Praze a v brněnském HaDivadle. V Ústí nad Labem navrhovala kostýmy i pro inscenace režiséra D. Czesanyho. S režisérem M. Langem pracovala v pražském Činoherním klubu a později i ve Švandově divadle. Několik kostýmních výprav navrhla v pražském Divadle v Dlouhé pro režiséry J. Bornu (*Jak jsem se ztratil*), V. Morávka (*Kabaret Undine*) a H. Burešovou (*Běsi*). Scénograficky se podílí na inscenacích lounského Multiprostoru (S. Cane: *Blasted*, M. Bambušek: *Caligula*, *Herakles*). Se souborem Agon Orchestra spolupracovala na opeře Philipa Glasse *V kárném táboře* v prostoru bývalé slévárny hliníku v Holešovicích v rámci projektu *Perzeuce.cz*, pro který také navrhla kostýmy pro inscenace *Porta Apostolorum* a *Horáková x Gottwald*. V létě 2009 spolupracovala s občanským sdružením Mezery na specifickém projektu *Zdař bůh!*, uváděném na Dole Michal v Ostravě. Od roku 1996 soustavně spolupracuje s režisérem Michalem Dočekalem – v Divadle Komedie (Čechov: *Tři sestry*, Shakespeare: *Král Lear*, Marlow: *Tragická historie o doktoru Faustovi*), v hradeckém Klicperově divadle, v opeře Divadla J. K. Tyla v Plzni (Foerster: *Bloud*) a v Národním divadle. V činohře Národního divadla se hrají nebo hrály v jejích kostýmech nejen inscenace Dočekalovy, ale i dalších režisérů: Rostandův *Cyrano z Bergeracu*, Shakespearův *Romeo a Julie*, Volánkové *Stísněná 22*, Mastrosimoneho hra *Jako naprostý šílenci*, Molierův *Lakomec*, Churchillové *Prvotřídní ženy (Top Girls)*, *Pronásledování a umučení dr. Šaldy* (Anonym), Shawův *Pygmalión*, Shakespearův *Richard III.*, Gogolův *Revizor*, Shanleyho *Pochyby*, Galronové *Mikve* a Harrowerův *Blackbird*. V opeře ND spolupracovala s režisérem Jiřím Nekvasilem na *Prodané nevěstě* a *Tajemství*. Dlouhodobě spolupracuje s amatérským souborem Nejhodnější medvídci. Navrhuje kostýmy také pro film (například pro režiséra B. Slámu).

JURIJ GALATENKO

– sborníčník

Vystudoval dirigování a sborníčníčství na Národní hudební akademii v Kyjevě. Pracoval mimo jiné jako učitel dirigování na konzervatoři, dirigent filharmonického orchestru města Rovno, spolupracoval jako dirigent s ruským souborem Mladá opera. V NDM pracuje od roku 1998, od roku 2000 je sborníčníkem operního souboru Národního divadla moravskoslezského v Ostravě, kde nastudoval více než čtyři desítky operních inscenací. S operním a baletním souborem NDM a Operním studiem NDM spolupracoval i jako dirigent (mj. *Dvořák-story*, *Aitna*, *Ngoa-É*, *Kolotoč*). Současně je také sborníčníkem komorních pěveckých sdružení.

ORCHESTR OPERY NDM

První housle

Vladimír Liberda, Petr Kupka, Václav Hlosta, Jiří Ruta,
Zdeněk Smolka, Lucie Staňková, Milan Zajíc, Mária Zezulková

Druhé housle:

Petr Ptošek, Michaela Hrabovská, Hana Bašniarová, Hana Kuchyňová,
Iva Mojžišková, Ludmila Urbanová, Michaela Váňová

Violy

Boleslav Gaš, Tomáš Farlák, Miloslav Habusta, Zbigniew Jezowicz,
Vítězslav Mojžišek, Dušan Ondruška

Violoncella

Radmila Rašková, Ilona Kučerová, Luděk Hrda, Tomáš Socha,
Martin Šram

Harfa

Soňa Bradáčová

Kontrabasy

Ivan Vričan, Vladimír Veselý, Lumír Kavík, Lukáš Krček

Flétny

Alice Bubancová, Petr Pícha, Ivana Babczyńska

Hoboje

Jana Polášková, Tomáš Filip, Dana Bosáková, Jana Matějková

Klarinety

Dalibor Pukovec, Eduard Rakus, Jana Bednářová

Fagoty

Pavel Pražák, Petr Bubanec, Jakub Baran

Lesní rohy

Vít Jančálek, Pavel Chomoucký, Ján Garláthy, Michal Matys,
Petra Mikesková, Jana Vacková

Trubky

Michal Höpfler, Jakub Klimánek, František Adamík, Mojmír Blaštík

Pozouny

Stanislav Strouhal, Albert Eichert, Martin Cupal, Lubomír Konečný

Tuba

Miroslav Pecháček

Bicí nástroje

Petr Podraza, Pavel Švec, Jiří Šajtar

SBOR OPERY NDM

Soprán

Elena Egorova, Marcela Gurbal'ová, Veronika Holbová,
Andrea Jurčíková, Viera Malíčková, Pavla Morysová,
Iveta Pavlásková, Kateřina Sluková, Kateřina Svetlíková,
Bohdana Šindlerová, Denisa Žídková

Alt

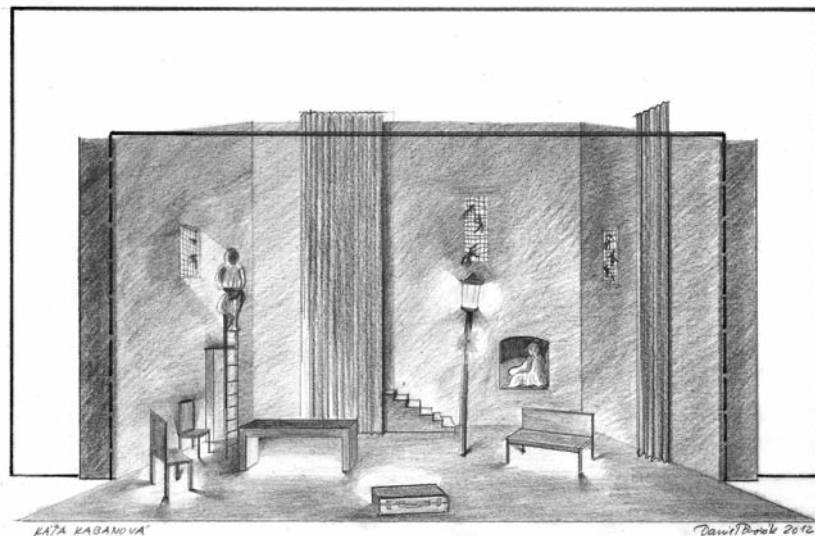
Andrea Dragounová, Bohumila Fišarová, Monika Kratochvílová,
Gabriela Lojková, Tatiana Pituchová, Lenka Švorcová,
Ivana Tomášková, Kateřina Uličná, Dagmar Urbanová,
Ludmila Zálesná

Tenor

Tomáš Bátorla, Aleš Burda, Pavel Ďuríček, Jiří Halama, Ivo Kroček,
Petr Němec, Tomáš Pícha, Adolf Prymus, Jan Rychtář, Pavel Uskov

Bas

Petr Jonszta, Pavel Kozel, Vlastimil Nitschmann, Michal Onufer,
Tomasz Suchanek, Ivan Tyrlík, Petr Urbánek, Roman Vlkovič,
Waldemar Wiczorek, Siarhei Zubkevich

Scénický návrh Daniela Dvořáka

Leoš Janáček (1854–1928)

Káťa Kabanová

Opera o třech jednáních (šesti obrazech) z roku 1921

Libreto podle dramatu Alexandra Nikolajeviče Ostrovského *Bouře*
v překladu Vincence Červinky napsal skladatel

Osoby a obsazení:

Savjol Prokofjevič Dikoj, kupec	<i>bas</i>
Boris Grigorjevič, jeho synovec	<i>tenor</i>
Marfa Ignatěvna Kabanová (Kabanicha), bohatá kupcová, vdova	<i>alt</i>
Tichon Ivanyč Kabanov, její syn	<i>tenor</i>
Katěrina (Káťa), jeho žena	<i>soprán</i>
Váňa Kudrjáš, učitel, chemik-mechanik	<i>tenor</i>
Varvara, schovanka v domě Kabanových	<i>mezzosoprán</i>
Kuligin, druh Kudrjášův	<i>baryton</i>
Glaša, služebná	<i>mezzosoprán</i>
Fekluša, služebná	<i>alt</i>
Pozdní chodec	<i>tenor</i>
Žena	<i>alt</i>

Děj se odehrává v městě Kalinově na břehu Volhy v šedesátých letech devatenáctého století.

Kostýmní návrh Zuzany Krejzkové (Káťa)

PRVNÍ JEDNÁNÍ

*Veřejný sad na vysokém břehu Volhy; daleký výhled do kraje.
Vpravo dům Kabanových. Lavičky na cestě k sadu. Keře.
Odpolední slunce.*

KUDRJÁŠ

(sedí na lavičce, dívá se na Volhu, Glaša přichází z domu Kabanových)

Zázrak! Vskutku, třeba říci, že zázrak. Glašo! Vidíš, brachu, dvacet pět let už denně se dívám na Volhu a nemohu se vynadávat.

GLAŠA

(ledabyly)
Nu, a co?

KUDRJÁŠ

Neobyčejný pohled! Ta krása! Duše se raduje.

GLAŠA

To je toho!

KUDRJÁŠ

Rozkoš! A ty jen: „To je toho!“ Měla bys jen přihlédnout, jaká krása tají se v přírodě!

GLAŠA

Nu, arcí! Jaká s tebou řeč! Jsi učitel, chemik, mechanik!

KUDRJÁŠ

(ukazuje stranou)

Podívej se, kdo to tam tak rozkládá rukama!

GLAŠA

To Dikoj, vadí se se synovcem.

KUDRJÁŠ

To si našel místo!

GLAŠA

Najde si je všude. Upadl mu do rukou Boris Grigorjevič.

KUDRJÁŠ

Tak si na něm pojezdí! Jako by se od řetězu utrhl! *(Dikoj a Boris se blíží, Glaša odběhne k domu)* Pojďte mu z cesty! Ještě by se na nás chytil. *(popojde do sadu)*

DIKOJ

(k Borisovi)

Darmochlebe! Přišel jsi sem lelky chytat? Ať se mi ztratíš!

BORIS

Co budu doma dělat? Je svátek.

DIKOJ

Najdeš si práci, jenom chtít! Řekl jsem ti už jednou, dvakrát, třikrát: „Nechod mi na oči! Nechod mi na oči!“ Ale všechno marno! Máš snad málo místa? Kam se zvrtnu, všude tě potkám. Fuj, proklatče! Co tu stojíš? Mluvíme k tobě, či ne? *(podívá se na Borise)*

BORIS

Vždyť slyším! Co mám dělat?

DIKOJ

Aby ses propadl! *(jde k domu Kabanových)* Vida ho, jak se na člověka věší! *(ke Glaši, jež stojí na zápraží)* Je baryna doma?

GLAŠA

Je v sadu! *(Dikoj si odplivne a zajde do sadu)*

KUDRJÁŠ

(popojde k Borisovi)

Copak s ním máte za jednání? Nemůžu to pochopit, že se vám chce žít u něho a snášet nadávky.

BORIS

Kdež by se mi chtělo! Musím!

KUDRJÁŠ

Ale pročpak musíte, že se tak ptám?

BORIS

Proč bych neodpověděl? Znal jste moji babičku?

KUDRJÁŠ

Anfisu Michajlovnu?

BORIS

Ta neměla tatínka ráda, protože si vzal šlechtičnu. Z té příčiny žili v Moskvě. Maminka říkávala, že nemohla ani tři dny s rodinou se snést.

KUDRJÁŠ

Darmo mluvit!

BORIS

Vše jí připadalo tak kruté!

KUDRJÁŠ

To by si člověk musil příliš zvykat.

BORIS

Rodiče nás v Moskvě dobře vychovali, ničeho pro nás nelitovali. Mne dali do obchodní akademie a sestru do penzionátu. Ale potom oba zemřeli na cholera a já se sestrou jsme zůstali sirotami. Potom slyším, že také babička tady zemřela a zanechala závěť, aby nás strýc vyplatil, až budeme plnoletí. S podmínkou...

KUDRJÁŠ

Jakou?

BORIS

...budeme-li k němu uctíví.

KUDRJÁŠ

Tak, to vaše záležitost špatně dopadá!

BORIS

Kdybych já byl sám, nechal bych všeho a ujel bych. Ale sestry je mi líto. Už pro ni psal, ale mamčiní příbuzní ji nepustili. Jaký byl to pro ni zde život?

KUDRJÁŠ

Ó je! Jaký neurvalec!

BORIS

To pomýšlení je mi strašlivé! (*Glaša přistoupí k přichozí Fekluši*)

KUDRJÁŠ

Copak je? Snad už nechodí lidí z večerní bohoslužby? Nuž sbohem, půjdu též.

BORIS

Posečkej! Posečkej ještě! (*stísněně*) Hubím svoje mládí. Ó, hubím svoje mládí. Jará léta, jen strádání, jen strádání! A radost života? Hledej ji v blednoucích červácích!

FEKLUŠA

(*ke Glaši*)

Krása je to, má milá! Krása! Spanilost! Nač o tom mluvit! Jací lidé bohobojní, štedří, ti Kabanových.

BORIS

(*vzrušeně*)

Kabanových?

KUDRJÁŠ

Je to svatoušek, žebráky poděluje, ale domácí by k smrti ukousala.

BORIS

Chodím jak omámený. Nač to ještě? Zamilovat se ještě?

KUDRJÁŠ

A do koho?

BORIS

Do vdané! Hle, tady jde s mužem a tchyně s nimi. Nuž, nejsem-li hlupák? Nejsem-li hlupák?

KUDRJÁŠ

Toho musíte nechat, nechcete-li ji zahubit.

BORIS

Podívejme se na ni za rohem! (*ustoupí s Kudrjášem za roh domu*)
A potom běž domů. (*zmizí s Kudrjášem za rohem*) Cha! Cha! Cha!

(*z protější strany přicházejí k domu Kabanových: Katěrina, Varvara, Kabanicha s Tichonem*)

KABANICHA

(*tvrdě – k Tichonovi*)

Chceš-li matky poslechnout, pojeděš na trh do Kazaně, kam otec vždy jezdíval; a to dnes!

TICHON

Nu, jak vás neposlechnout!

KABANICHA

Věřila bych ti, kdybych vlastníma očima neviděla, na vlastní uši neslyšela; už dávno vidím, že je ti žena matky milejší! Už od těch dob, co jsi se oženil, nepozoruji dřívější lásky.

TICHON

V čempak to shledáváte?

KABANICHA

Ve všem! Co nevidím očima, o tom poví srdce!

TICHON

Ale maminko, co vás napadá!

KÁŤA

(*klidně*)

Pro mne jste vy, maminko, jako rodná matka. Co vás napadá!
A Tichon má vás také rád!

KABANICHA

Ty bys mohla mlčet, mohla mlčet. Nikdo se tě neptal. Nezastávej se ho. Vždyť ti ho neubude.

VARVARA

(*pro sebe*)

Našla si místo pro svoje kázání.

KABANICHA

Vždyť je to také můj syn! Co jsi vyskočila? Do očí sebou zavrtět. Aby viděli snad, jak máš muže ráda?

KÁŤA

To mi říkat nemusíte. Proč mne urážíte? Trpět pro nic za nic. Ať před lidmi, či bez lidí, vždycky jsem stejná. (*hrdě odchází a vejde do domu*)

KABANICHA

Vida, vážný ptáček! Hnedle se urazila. (*k Tichonovi*) Možná, žes měl matku rád, dokuds byl sám, ale teď, co máš ženu...

TICHON

Jedno druhému nepřekáží; obě mám rád.

KABANICHA

Tak tedy ženu za matku měníš? A pak se tě má bát, když po tvójím se ženou všeho jen s láskou? Ani pohrozit? Ať si má třeba milence?

TICHON

Ale maminko, vždyť mě má ráda!

KABANICHA

To snad také nic není? Ani okřiknout?

TICHON

(*s výhrůžkou*)

Ale maminko!

KABANICHA

No mluv, to také nic není?

TICHON

Ale – na mou duši!

KABANICHA

Hlupáku! Jen pro hřích! Jdu domů! (*vzdychne si a chvatně odchází do domu*)

TICHON

(*k Varvaře*)

Tak vidíš, pořád jen pro ni!

VARVARA

(*rozhodně*)

Copak za to může? Matka ji pronásleduje, a ty také! A pak ještě říkáš, že ji máš rád. Co stojíš, přeshlapuješ? Na očích ti vidím, co bys rád: zpít se! (*Tichon beze slova odvrávorá*) Je mi jí líto. (*u domu v rozpacích, má-li vejít*) Toť se ví, že líto! Mám ji ráda. (*na prahu domu*) Proč bych ji neměla mít ráda?

PROMĚNA

Pokoj v domě Kabanových. Vpravo a uprostřed dveře, nalevo výklenek.

KÁŤA

(*odkládá vyšívání*)

Víš, co mi napadlo?

Varvara

Co?

KÁŤA

Proč lidé nelétají.

VARVARA

Nechápu, co pravíš?

KÁŤA

Povídám, proč lidé nelétají, tak jako ptáci nelétají. Víš, zdává se mi někdy, že jsem pták. Tak mě to láká vzlétnout! Chci to zkusit! (*chce létat*)

VARVARA

Co vyvádíš?

KÁŤA

(*vzdychajíc*)

Jaká jsem bývala rozpustilá! A u vás jsem docela uvadla.

VARVARA

Myslíš, že toho nevidím?

KÁŤA

Ach, byla jsem zcela jinší! Žila jsem, po ničem netoužíc, jako ptáče na svobodě! Maminka duše ve mně netušila, strojila mě jak panenku! (*se smíchem*) Víš, jak jsem žila za svobodna? Hned ti to povím. Vstávala jsem časně. Bylo-li to v létě, vyšla jsem ke studánce a umyla se. Pak přinesu si vodičky a všechny, všechny květinčky v domě zaleju.

VARVARA

U nás je to zrovna tak!

KÁŤA

Potom jsem šla do kostela. Já k smrti ráda chodila do kostela. Bývalo mi, jak bych stoupala do ráje. Nikoho nevidím, neslyším, času nevnímám, ani když bohoslužby končí. (*v stále větším vytržení*) Maminka říkala, že na mne všichni hleděli, co se to se mnou děje! A víš, za slunečního dne, když z kopule padal takový světelný proud a v něm valil se dým jako oblaka, a stávalo se mi, že jsem v tom sloupu vídala lítat anděly a zpívat. (*ztiší se*) A já padnu na kolena a pláču, a já sama nevím, proč modlím se a pláču. Tak mě tam našli. A jaké sny se mi zdávaly, jaké sny! Jak bych viděla zlaté, vysoké chrámy a hory a stromy, a bylo mi, jak bych létala, vysoko létala, a všude zpívají hlasy neviditelné!

VARVARA

Káfo, co je s tebou?

KÁŤA

(ve vzrůstajícím rozechvění)

A cypříše voní.

VARVARA

Co je s tebou?

KÁŤA

(chytne Varvaru za ruku, s úzkostí) Nějaký hřích na mne jde! Jako bych stála nad propastí. Někdo mne do ní strkal, a já nemám za co se chytit.

VARVARA

Co se s tebou děje? *(vyděšena)* Jsi zdráva?

KÁŤA

Zdráva... Raději bych byla nemocná. Taková divná touha v srdce se mi ukrývá a nikam nemohu jí uniknout. Začnu přemýšlet a nemohu myšlenky sebrat. Jazykem přemílám slova, ale na mysli mi tane něco jiného. Jako by mi ďábel našeptával. A samé takové nedobré věci, až je mi hanba před sebou samotnou! A v noci...

VARVARA

Co se ti zdává?

KÁŤA

Varjo! Nemohu spát. Pořád mně zní v uchu takové našeptávání. Kdosi se mnou tak laskavě mluví, jak když holub vrká, jak by mne objímal, tak vřele, tak vřele, horoucně, jak by mě někam vedl a...

VARVARA

(chvatně)

Nu a?

KÁŤA

A já jdu a jdu za ním! *(náhle se vzpamatuje)* Ale nač tobě to vykládám? Jsi dívka! Ale nač tobě to vykládám? Jsi dívka.

VARVARA

(ohlížeje se)

Ó, povídej! Jsem horší než ty! Horší než ty! Povídej!

KÁŤA

Nuž, co povídat! Stydím se!

VARVARA

Není třeba se stydět! Nač bych já tě soudila! Mám svoje hříchy.

KÁŤA

Vždyť je to takový hřích, když miluji jiného! Co si počnu? Kam se poděju?

VARVARA

Možná, že se udá s ním se vidět?

KÁŤA

(prudce)

Ne, ne, ne, ne, ne, ne! Co myslíš? Chraň Pán Bůh! *(Tichon vstoupí z pravých dveří, nastrojen k cestě)*

VARVARA

Nu což!

KÁŤA

(vrhá se na Tichona a objímá jej)

Tišo! *(Glaša a Fekluša vstupují z pravých dveří, vynášejí zavazadla)*

VARVARA

Zbláznila jsi se! *(odběhne)*

KÁŤA

Tišo! Neodjížděj!

FEKLUŠA

(ke Glaše)

Na dlouho jede?

GLAŠA

Ne na dlouho. *(vyjdou prostředními dveřmi)*

KÁŤA

Tišo, neodjížděj! Holoubku můj! Neodjížděj!

TICHON

Nelze, Káto! Jak nepojedu, když maminka posílá!

KÁŤA

Vezmi mne také s sebou! Vezmi mne!

TICHON

(vyvinuje se z jejího objetí)

Není to možné!

KÁŤA

Proč by nebylo možné? Cožpak už mne nemáš rád?

TICHON

Ne, mám tě rád! Ale z takové otročiny člověk by utekl od ženy krasavice nevím jaké, a má-li člověk po celý život takhle žít, uteče i od ženy!

KÁŤA

(zaražena)

Jak tě mám pak mít ráda, když taková slova mluvíš?

TICHON

Slova sem, slova tam! Kdo se v tobě vyzná?

KÁŤA

(pláče)

Kam se já, ubožka, poděju? Kdo se mne zastane?

TICHON

Přestaň!

KÁŤA

(přistoupí k mužovi a přivine se k němu)

Tišo, holoubku, kdybys zůstal doma, nebo mě vzal s sebou, tolik bych tě měla ráda, tak bych tě laskala! Tišo, komu mě tady necháš?

TICHON

Nevyznám se v tobě, Káto. Jindy člověk slova z tebe nedostane, a teď?

KÁŤA

Tišo, komu mě zanecháš?

TICHON

Vždyť víš, že jinak nelze. Jaká tedy pomoc.

KÁŤA

Tišo, stane se bez tebe neštěstí! Stane se neštěstí. *(náhle)* Víš tedy, co? Žádej ode mne nějakou strašlivou přísahu...

TICHON

Jakou přísahu?

KÁŤA

Nu, takovou: že za tvou nepřítomnost za žádnou cenu s nikým cizím ani nepromluví, nikoho nespátřím, že ani pomysliti neopovázím se, kromě na tebe.

TICHON

Ale nač to? Nač to?

KÁŤA

Pro pokoj mojí duše, prokaž mi tu milost!

TICHON

Jakpak můžeš za sebe ručit?

KÁŤA

(padá na kolena)

Abych ani otce, ani matky vícekrát nespátřila, abych bez pokání umřela, jestliže...

TICHON

(zdvihá ji ze země)

Nu, copak? Co děláš? Vždyť je to takový hřích!

KABANICHA

(za scénou)

Je čas, Tichone! *(Káťa a Tichon jako přimrazení, Kabanicha vstoupí)* Nu tak! Všecko je hotovo, koně už dojeli.

TICHON

Ano, prosím, bude čas, maminko!

KABANICHA

Nu tak, copak stojíš?

TICHON

Co poroučíte?

KABANICHA

Copak neznáš pořádku? Naříd ženě, jak se chovat za tvé nepřítomnosti.

TICHON

Však ona jistě sama ví...

KABANICHA

Žádné odmlouvání! Rychle nařizuj, abych i já slyšela, co nařizuješ, a pak, až se vrátíš, zeptáš se jí, zda všecko splnila.

TICHON

Poslouchej maminku!

KABANICHA

Řekni jí, aby nebyla hrubá.

TICHON

Nebuď hrubá...

KABANICHA

Aby ctila tchyni jak rodnou matku...

TICHON

Káťo, cti matičku jako rodnou matku.

KABANICHA

Ať nesedí se založenýma ručičkama.

TICHON

Pracuj něco za mojí nepřítomnosti.

KABANICHA

Ať nebloumá očima z oken.

TICHON

(vybuchne)

Ale maminko!

KABANICHA

Bude to?

TICHON

Nedívej se z oken.

KABANICHA

Ať po mladých lidech nekouká.

TICHON

(prudce)

Ale maminko, na mou duši!

KABANICHA

Jen žádné okolky! Je lépe všechno přikázat!

TICHON

Nedívej se na mladíky. *(Káťa zhroucena)*

KABANICHA

(odchází, na zápraží se zastavuje)

A teď si spolu promluvte. *(odchází)*

TICHON

Hněváš se na mne?

KÁŤA

Ne! (*tvrdě*) Sbohem!

KABANICHA

(*vrací se a s ní Varvara a Glaša*)

Nu, Tichone, už máš čas. Jeď sbohem! (*posadí se*) Sedněte všichni! (*všichni usednou*) Nuž sbohem! (*povstane a všichni za ní povstanou*)

TICHON

(*přistoupí k matce*)

Sbohem, maminko!

KABANICHA

(*posunkem ukazuje k zemi*)

K nohám, k nohám! (*Tichon pokloní se až k nohám, potom se líbá s matkou*) Se ženou se rozluč! (*Káťa padne Tichonovi kolem krku*) Nestydatá! Loučíš se s milencem?

TICHON

Sbohem, sestřičko! Sbohem, Glašo! (*rychle vyběhne*)

Konec prvního jednání

Kostýmní návrh
Zuzany Krejzkové (sbor)

DRUHÉ JEDNÁNÍ

Útulný výklenek pracovní v domě Kabanových. Z výklenku dveře do zadu, v pokoji šero. Odpoledne, v podvečer. Kabanicha, Káťa a Varvara vyšívají.

KABANICHA

Vida, chvástala jsi se, jak máš muže ráda! Jiná pořádná žena, když muže doprovodí, půldruhé hodiny naříká, na podsíní leží. Ale ty, jakoby nic!

KÁŤA

Není proč! Není proč! Ani toho nedovedu. Pročpak bych měla být na posměch lidem?

KABANICHA

Kdybys měla muže ráda, naučila by ses tomu! A když to nedovedeš, kdyby ses aspoň pokusila; bylo by slušnější. Svět nezná teď než plotky a nesvár. Půjdu! Nevyrušujte mě! *(odchází)*

VARVARA

(stoupne si před zrcadlo a upravuje si šátek na hlavě)
Půjdu se též projít. Glaša nám ustele v zahradě. Za malinami jsou vrátka, maminka vždycky je zavírá na zámek a klíč schovává, schovává! Vzala jsem si ho a dala místo něho jiný, aby si toho nevšimla. Uvidím-li ho, řeknu mu, aby přišel k vrátkům. *(podává Kátě klíč)*

KÁŤA

Nač to? *(ulekne se, odmítá klíč)* Není třeba! Nechci!

VARVARA

Tobě není třeba a mně se hodí. Jen si ho vem, však tě nekousne!

KÁŤA

Cos to natropila, ty svůdnice! Cožpak je to možné? Zbláznila jsi se! Opravdu zbláznila!

VARVARA

Nemiluji mnoho řečí. Nemám teď na to kdy. *(rychle odchází)*

KÁŤA

(pohlíží na klíč)

Vida! Neštěstí! Tady je to neštěstí! *(chvátá k oknu)* Zahodit klíč! Zahodit daleko do vody. Abych ho nikdy nenašla! *(přemýšlí)* Pálí mne jako žhavý uhel. Někdo přichází! *(rychle schová klíč)*

KABANICHA

(za scénou k Dikojovi)

Přišel jsi s něčím, pak mluv pořádně! Nekřič!

KÁŤA

Ne, ne! Nikdo! Tak mi srdce přestalo bít! Ne, nikdo! Jak jsem se polekala! A klíč jsem schovala! Je vidět, osud tomu chce! A jakýpak hřích, když na něho pohlédnu, třeba zdaleka? Třeba s ním pohovořím, to všecko není ještě neštěstí! Ale co mluvím, čím se obelhávám? Ať si třeba zemru! Jen když ho uvidím! Jen uvidím! Buď jak buď, uvidím Borise! Jen kdyby už byla noc! *(přehodí bílý šátek přes sebe a odejde zadními dveřmi)*

DIKOJ

Nic zvláštního, jenom jsem trochu nachmelen.

KABANICHA

(vstoupí se světlem a se zákusky do pokoje, za ní Dikoj. Výklenek tmavý, pokoj osvětlený)

Tedy jdi spát!

DIKOJ

(usedá)

A kam mám jet?

KABANICHA

Domů!

DIKOJ

Ale když nechci domů!

KABANICHA

(měkčeji)

Nu, čeho si přeješ ode mne?

DIKOJ

Hned ti to povím! *(křouravě)* Domluv mi přeče, aby moje srdce se uklidnilo. *(rozplývá se)* Ty jediná v celém světě mě dovedeš rozebrat.

KABANICHA

Chtěli na tobě zase peněz?

DIKOJ

Dám, dám! Ale nadám! Mukneš o penězích, nic jinak, nic jinak, jak bys vnitřnosti páčil!

KABANICHA

Nemáš nad sebou starších, proto se troufáš!

DIKOJ

Mlč, kmotra! Kdysi... o velikém postě kál jsem se a postil, kál jsem se a postil. V tom nějaká nečistá síla namane mi mužika do cesty. Dříví vozil, pro peníze přišel. Čert ho pro hřích v takovou dobu přinesl! Zhřešil jsem! Nadal jsem mu, div neztloukl. *(měkce, přisedá blíže ke Kabaniše)* Vidíš, jaké mám srdce! Potom jsem ho prosil za odpuštění, k nohám jsem se mu skláněl. Vidíš, kam mne až srdce přivádí. Vidíš, kam mne až srdce přivádí. *(padá Kabaniše k nohám)* V blátě na zemi jsem k nohám padl! V blátě! Oh!

KABANICHA

(odmítá Dikoje)

Posad se! Nemuč se! Ale dbej dobrých mravů, dobrých mravů!

PROMĚNA

Rokle zarostlá křovím; nahoře plot zahrady Kavbanových a v něm vrátka. Shora po svahu pěšina. Letní noc.

KUDRJÁŠ

(s kytarou)

Nikoho tu není! To si zazpíváme z dlouhé chvíle. Po zahrádce děvucha již ráno se procházela, do potoka na své líce často pohlížela! Chodí za ní, chodí za ní šohajíček švarný. Drahé dárky kupované vždy on nosí za ní. Za dukáty, za červené svoje dárky volí, sukénky to, šátečky to, botečky sobolí. Copak dělá, že nepřichází? *(sedne si)* Ej, půjdu já, mladušenká na trh pohlédnouti a co se mi líbit bude, koupím na své pouti. Ej, koupím já, mladušenká voňavé dvě máty, zasadím já obě máty podle svojí chaty. Nedeptej jich, švarný šohaj, pod mýma okna, ne pro tebe sadila já, aniž zalívala! *(Boris vstoupí, Kudrjáš ho zahlédne)* Vida, taky si vyšel na toulku!

BORIS

To jste vy, Kudrjáši?

KUDRJÁŠ

Ano, Borisi Grigorjiči!

BORIS

A proč jste tady?

KUDRJÁŠ

Já? Patrně mám proč. Pro nic za nic bych sem nechodil. A copak vás sem vede?

BORIS

Hleď, Kudrjáši, oč jde! *(ohlíží se kolem pátravě, tajemně)* Mně je třeba tady zůstat. Nebyl bych přišel, kdyby mně nebylo uloženo.

KUDRJÁŠ

A kdo vám co uložil?

BORIS

Nějaká dívka řekla mi na ulici, abych přišel sem, na stráň zahrady Kabanových, kde je pěšinka.

KUDRJÁŠ

Vždyť jsem vás varoval; zamilovat se nerozvážně!

BORIS

(nesměle)

Ano, to je moje hoře.

KUDRJÁŠ

Tak do té vdané?

BORIS

Ano.

KUDRJÁŠ

To ji chcete zahubit?

BORIS

Prosím tě, nestraš mě!

KUDRJÁŠ

A má ona vás ráda?

BORIS

Nevím! Pouze jednou jsem ji uviděl u strýce. Jinak vídávám ji v kostele. Ach, Kudrjáši, kdybys viděl, jak se modlí, jaký andělský úsměv hrá jí na líci! A z líce jak by světlo zářilo!

KUDRJÁŠ

To je tedy Kabanová!

BORIS

Ano!

KUDRJÁŠ

Tak vida, vida!

VARVARA

(vstoupí z vrátek a zpívá)

Za vodou, za vodičkou můj Váňa stojí. Za vodou, za vodičkou můj Váňa stojí.

KUDRJÁŠ

(popojde k Varvaře)

Tovar nakupuje carevně svojí, tovar nakupuje carevně svojí.

VARVARA

Nech jsem já i děvucha, to z izby temné, nech jsem já i děvucha, to z izby temné.

KUDRJÁŠ

To láska zrobila carevnu z tebe, to láska zrobila carevnu z tebe.

VARVARA

(sejde dolů po pěšince, zakryje si tvář šátkem a přistoupí k Borisovi)

Ty, mládenče, počkej! Dočkáš se! *(ke Kudrjášovi)* Pojďte k Volze! *(zajde s k Kudrjášem)*

BORIS

Ta noc! Písně, dostaveníčko! Jdou zavěšeni, veselí. Také já čekám. Ale nač čekám, nevím, ani představit si nedovedu! Srdce mi bije. Nevím, co jí řeknu... *(Káťa se blíží tiše po pěšince, oči k zemi klopíc, pomlka)* Tu jde! *(nejistě)* Jste to vy, Katěřino Petrovno? *(Káťa mlčí)* Ani nevím, jak vám děkovati... *(Káťa mlčí)* Ach, kdybyste, Katěřino Petrovno, kdybyste věděla... *(chce ji uchopit za ruku)* jak vás mám rád!

KÁŤA

(s úlekem, ale oči nepozdvihujíc)

Nedotýkej se mne, ach nedotýkej se mne! Jdi ode mne pryč!

BORIS

Jak vás mám rád!

KÁŤA

Vždyť víš, že toho hříchu neodčiním, nikdy neodčiním. Vždyť mi jako kámen padá na duši, jako kámen.

BORIS

Neodhánějte mne, neodhánějte mne od sebe!

KÁŤA

Proč jsi přišel, proč jsi přišel! Vždyť jsem vdaná žena, vždyť mám až do hrobu žít se svým mužem... Co to na sebe chystám? Ty chceš mojí zkáze?

BORIS

Proč bych chtěl vaší zkáze? Když vás miluji víc než všechno na světě! Když vás miluji víc než všechno na světě!

KÁŤA

Chceš sebe zahubit, nás zahubit?

BORIS

Vaši vůli!

KÁŤA

Že jsem domov opustila, v noci přišla za tebou, nemám svobodné vůle! Kdybych měla svobodné vůle, nebyla bych přišla za tebou! Co nevidíš? *(pozdvihne oči, zadívá se na Borise, se stoupajícím rozechvěním)* Tvoje vůle nade mnou vládne! Což to nevidíš? *(vrhne se Borisovi kolem krku)* Živote můj!

BORIS

Živote můj! *(oba zůstávají v objetí)*

KÁŤA

Tak se mi zachtělo zemřít...

BORIS

Pročpak umírat, když je nám krásně žít?

KÁŤA

Nikoli, mně nelze žít!

BORIS

Neříkej mi takových slov! Nemuč mě! Což mi tebe není líto?

KÁŤA

Nač mě litovat? Nikdo není vinen, já sama, sama přišla za tebou. Nelituj mě, zahub mě, ať všichni vědí, všichni vidí, co dělám!

BORIS

Nač na to pomýšlet!

KÁŤA

Když jsem pro tebe se hříchu dopustila, proč netrpět! *(prudce se objímají)*

BORIS

Nač na to pomýšlet!

VARVARA

(vrací se s Kudrjášem)

Nuže, shodli jste se?

Boris

(překvapen)

Shodli!

VARVARA

Tak projděte se! Váňa vás zavolá, až bude třeba. *(Káťa s Borisem odcházejí)*

KUDRJÁŠ

(k Varvaře)

To jste si vymyslily pěknou věc! Lézt skrz zahradní vrátka! *(usedne s Varvarou na kámen)*

VARVARA

To všechno já!

KUDRJÁŠ

To je ti podobno. Ale nepřijde-li na to maminka?

VARVARA

Eh, ani jí na mysl nepřijde! Prvý spánek bývá tvrdý.

KUDRJÁŠ

Přece však, pojednou jí čert nedá spát.

VARVARA

Co na tom, ze dvora vedou vrátka, která se zevnitř zavírají. Bude klepat... odejde... Ráno jí řeknu, že jsme tvrdě spaly.

KÁŤA

(z dálky)

Už dávno jsem tě znala!

BORIS

(z dálky)

Už dávno jsem tě znal!

VARVARA

A pak, Dikoj je u ní návštěvou. Takoví hrubci a rozumějí si! Ostatně na strážci stojí Glaša. Kdyby se něco šustlo, zavolá.

BORIS

(z dálky)

Zdá se mi, že kraj světa šel bych za tebou!

VARVARA

Ostatně, bez nebezpečí to nejde! Než se naděješ, padneš do neštěstí! Kdybychom věděli, kolik je hodin?

KUDRJÁŠ

Jedna!

VARVARA

Jak víš?

KUDRJÁŠ

Ponocný tloukl...

KÁŤA

(z dálky)

Živote můj, kraj světa šla bych, šla bych za tebou!

BORIS

(z dálky)

Živote můj!

VARVARA

Je čas! Zavolej na ně!

BORIS

(z dálky)

Kraj světa, živote můj!

KUDRJÁŠ

(volá zpěvem)

„Všecko domů, domů, všecko domů, domů! A já domů nepůjdu!“

BORIS

(za scénou)

Slyším!

KUDRJÁŠ

(s Varvarou stoupají po pěšince k vrátkům)

Chod' si, dívko, do času, do večerního času, aj, leli, leli, leli, do večerního času.

VARVARA

A já dívka jsem mladá, a já raděj do rána, aj, leli, leli, leli, do ráníčka, do rána.

KUDRJÁŠ

A jak zora vstávala, já se domů sebrala, aj, leli, leli, leli, já se domů sebrala. *(Káťa s Borisem rychle vstoupí)*

VARVARA

(volá k nim)

Zdalipak se rozloučíte?

(Káťa jde sama po pěšince nahoru, těžce, Boris zůstává dole stát)

Konec druhého jednání

TŘETÍ JEDNÁNÍ

V popředí galerie, klenutí staré, rozpadávající se budovy. Tu a tam tráva a keře. Za oblouky břeh a výhled za Volhu. Šero, jak za deštivého počasí. K večeru.

KULIGIN

(vchází s Kudrjášem pod klenbu)

Krápe!

KUDRJÁŠ

Přijde bouře.

KULIGIN

Dobře, že je kde se schovat!

KUDRJÁŠ

A co lidu na bulváru!

KULIGIN

Zdá se, že se všechno nahrne sem!

KUDRJÁŠ

Kupcové jdou naparáděné.

KULIGIN

A vida! Tady je vymalováno! Místy je to znát.

KUDRJÁŠ

(rozhlíží se po stěnách)

Vyhořelo!

KULIGIN

Je to Gehenna, pekelný oheň?

KUDRJÁŠ

Po požáru neopravili.

KULIGIN

Všeho druhu lidé do něho padají.

KUDRJÁŠ

Tak, brachu milý!

KULIGIN

Všech důstojností!

KUDRJÁŠ

Tak, tak, dobře's to pochopil.

KULIGIN

Taky mouřenínové!

KUDRJÁŠ

Taky, taky mouřenínové.

(Vstoupí Dikoj: všichni se před ním uklánějí a uctivě se před něho stavějí)

DIKOJ

Celého mne to pokropilo!

KUDRJÁŠ

Savjole Prokofjiči!

DIKOJ

(ke Kudrjášovi)

Odraz ode mne! Odraz! Co na mne lezeš? Možná, že nechci s tebou ani mluvit! Přímou rypákem se žene do hovoru!

KUDRJÁŠ

Bouře zde často bývají.

DIKOJ

Nesmysl!

KUDRJÁŠ

Hromosvodů nemáme!

DIKOJ

Nesmýsl! Nu, a jaképak máš ty hromosvody?

KUDRJÁŠ

Ocelové!

DIKOJ

(zlostně)

Co dál?

KUDRJÁŠ

Ocelové tyče.

DIKOJ

Slyšel jsem, že tyče.

KUDRJÁŠ

Spustí se tyče. *(ukazuje, jak se spouštějí)*

DIKOJ

Co dál? Co dál?

KUDRJÁŠ

Nic víc!

DIKOJ

(podkasává se)

A co je bouřka po tvojím rozumu?

KUDRJÁŠ

Elektřina!

DIKOJ

(zlostně zadupá nohou)

Jakápak elektřina? Jaká elektřina? Vida! Potom nejsi loupežník?

(přesvědčivě) Bouře je za trest na nás, abychom moc boží

pociťovali! A ty chceš tyčemi, nebo rožni nějakými proti ní se bránit!

Co jsi ty? Jsi Tatar? Tatar? Nu, mluv! Tatar?

KUDRJÁŠ

Savjole Prokofjiči! Vaše slovnosti! *(divadelně)* Děřžavin praví:

„Mé tělo rozpadne se v prach, však rozum hromem svlád!“

(mávně rukou a chce odejít)

DIKOJ

Velectění, co to povídal? Podržte ho! Takový falešný mužiček!

(náhle obrátí se k lidu kolem stojícímu) Darma, proklatci, člověka

ve hřích uvádíte! *(ke Kudrjášovi)* Přestalo pršet?

KUDRJÁŠ

(ledabyle)

Zdá se.

DIKOJ

(napodobuje Kudrjáše)

Zdá se. Jdi a podívej se! A to si řekne: „Zdá se!“ *(Dikoj odchází,*

všichni za ním)

KUDRJÁŠ

(ledabyle)

Přestalo!

(scéna je nějakou chvíli prázdná, pod klenutí hbitě vstoupí

Varvara, přikrčuje se a vyhlíží ven, Boris se zastavuje v hloubi

scény s Kudrjášem)

VARVARA

(kývá na Borise)

Pssst! Pssst! Zdá se, že je to on! *(Boris přijde k ní)* Co si počnem s Katěrinou!

BORIS

(ustrášen)

Co se děje?

VARVARA

Ale hotové neštěstí! Nic jinak! Muž se jí vrátil, víš už o tom?

BORIS

Nevím!

VARVARA

A Katěrina je prostě nesvou!

BORIS

Ach, to ji už nespátřím!

VARVARA

Ach, ty! Poslyš mě přece! Celá se chvěje, jak by jí zimnice lomcovala! Je bledá, potácí se po domě, jak by něco hledala! Oči má jak šílená! Dnes ráno začala plakat, stále vzlykat: Ach! Báťušky! Co si mám počít? Takových věcí natropí...

BORIS

Ach bože! Co si počít?

VARVARA

...že, pravím ti... že praští sebou o zem a všechno mu poví.

BORIS

(ulekne se)

Je-li možná?

VARVARA

U ní je všechno možné! Maminka si toho všimla, pořád na ni kouká, jako zmije kouká a jí je z toho hůř! Tu jdou! Maminka jde s nimi!
(Boris vyjde z podloubí) Schovej se! (hřmí z dálky)

KÁŤA

(vběhne, chopí Varvaru za ruku)

Ach, Varvaro! Moje smrt!

ŽENA Z LIDU

Nějaká ženská náramně se bojí!

VARVARA

(ke Kátě)

Nu dosti, dosti!

SBOR

Vída, krasavice! Co komu není souzeno, tomu neuteče!

VARVARA

Vzmuž se!

KÁŤA

Nemohu...

VARVARA

Vzpamatuj se!

KÁŤA

...srdce mě bolí!

KUDRJÁŠ

(vesele)

Čeho se bojíte, prosím vás?

SBOR

Ej, krasavice!

KUDRJÁŠ

Každé kvítko raduje se... a vy se schováváte?

KÁŤA

(zhlédne Borise)

Ach! Co tu ještě chce! *(přikloní se k Varvaře a vzlyká)* Či je mu toho ještě málo? Či je mu toho ještě málo, jak já se mučím?

(vstupuje Dikoj s Kabanichou a Tichon)

VARVARA

Utiš se, poklekni, pomodli se!

DIKOJ

(ke Kabaniše, ukazuje na Kátu)

Jaképak může mít zvláštní hřichy?

KABANICHA

Cizí duše: temnota!

KÁŤA

(náhle padá na kolena)

Maminko! Tichone! Hříšná jsem před Bohem, před vámi! Hříšná jsem! Což jsem se vám nezapřísáhla, že se na nikoho ani nepodívám za tvé nepřítomnosti? A víš-li, co jsem nemravná bez tebe udělala? Hned první noc...

TICHON

Mlč, není třeba!

VARVARA

Neví, co mluví!

KÁŤA

... jsem z domu utekla...

KABANICHA

No, mluv, mluv, když jsi již začala!

KÁŤA

...a celých deset nocí s ním se toulala. *(vzlyká, Tichon ji chce obejmout)*

KABANICHA

S kým? S kým?

DIKOJ

S kým?

VARVARA

Vždyť ona lže, neví, co mluví!

KÁŤA

S Borisem Grigorjičem! *(Káťa padne beze smyslů v náruč mužovu)*

KABANICHA

(plna zloby)

Synku, dočkal jsi se!

106

TICHON

Katěřino! *(Káťa se náhle vytrhne Tichonovi a vběhne do bouře, všichni zmateně prchají)*

PROMĚNA

Volha. Osamělé místo na břehu; hustý soumrak přechází v noc.

TICHON

Ach, Glašo! Co může být horšího! Utlouci ji, to je málo! Maminka povídá: „Do země za živa ji zakopat, aby svou vinu smyla!“ Ale já ji mám rád, líto je mi jenom se prstem se jí dotknout! *(odbíhá)*

GLAŠA

(odbíhá za Tichonem)

Katěřino!

VARVARA

Na zámek mě zavírá, týrá! Řekla jsem jí: „Nezavírejte mě, bude zle! Bude zle! Bude zle!“ Pouč mě, jak mám teď žít?

KUDRJÁŠ

Jak žít? Teď utéci!

VARVARA

Utéci?

KUDRJÁŠ

V Moskvu matičku!

VARVARA

V nový, veselý život! *(rychle zajdou)*

TICHON

(z dálky)

Katěřino!

107

GLAŠA

(z dálky)

Katěřino!

KÁŤA

(volně vyjde z protější strany)

Ne! Nikdo tu není, co as chudák dělá? (jako v zapomenutí) Vidět

se s ním, rozloučit, pak třeba zemřít! Vždyť mi tím není ulehčeno!

Tak jsem sebe zahubila, sebe o čest připravila! Ano! Sebe o čest, jemu pokoření!

KULIGIN

La- la- la! (přejde, zadívá se na Kátu)

KÁŤA

(přikrčí se)

Vzpomenu si, jak ke mně hovořil? Jak mě litoval? (prudce)

Nevzpomenu! Ach, ty noci, jak jsou mi těžké! Všichni jdou spát –

tak lehce, i já jdu! Ale, jak bych se do mohyly kladla. Ta hrůza

potmě! Nějaký hluk! (z dálky) A to zpívání! Jako by někoho

pochovali! A člověk je rád, když konečně je světlo! (přejde

podnapilý chodec, zadívá sena ni) Proč se tak chovají? Říká se,

že takové ženské zabíjeli! Kdyby mě tak vzali a hodili do Volhy!

Ale tak žij, žij! Žij, žij! A muč se se svým hříchem! Však už jsem

zmučena! A dlouho-li mám se mučit? Nu, nač mám tu ještě žít?

Nu? Nač? Ni nepotřebuji. Nic mi není milo! Ani to boží světlo mi

není milo! Ale smrt nepřichází! Toužíš po ní – ona nepřichází!

Ať vidím cokoli, ať slyším cokoli, jenom tady, tady to bolí! (ukazuje

na srdce) Snad kdybych s ním mohla žít, bych ještě nějakou radost

zažila... jak se mi po něm stýská! Když tě už nevidím, kdybys

aspoň z dále mě uslyšel! (v zanícení) Vy větry bujné! Doneste mu

žalostný můj stesk! Ach, baťušky, stýská se mi! (přistoupí ke břehu

a volá ze všech sil) Živote můj, radosti moje, duše má, jak tě mám

ráda! Ozvi se! Ach, ozvi se!

BORIS

(vystoupí, nevidí ji zpočátku)

Vždyť je to její hlas!

KÁŤA

Ozvi se, ach, ozvi se! (přiběhne k Borisovi)

BORIS

Káto! (padají si do náručí)

KÁŤA

Přece tě ještě vidím!

BORIS

Přece tě ještě vidím! (Káťa pláče na jeho hrudi, zůstanou v němém objetí) Svedl nás Bůh!

KÁŤA

Nezapomněls na mě?

BORIS

Jak bych měl zapomnět, co myslíš?

Káťa

Ne, ne! Chtěla jsem něco jiného říci... Nezlíbíš se na mě?

BORIS

Proč bych se měl zlobit?

KÁŤA

Nechtěla jsem tvého zla! Nebyla jsem sebe mocna, když jsem

všechno prozradila. Ale ne, ale ne! Chtěla jsem ti něco jiného říci.

(rychle se vzpamatuje) Co budeš dělat? Co bude s tebou?

BORIS

Strýc mě vyhání až na Sibiř! Do obchodu v Kjachtě!

KÁŤA

Veźmi mě sebou! (náhle) Ach ne! Jeď sbohem, netrap se pro mne.

BORIS

Což já jsem volný pták! Což já bych o sobě uvažoval! Ale co bude s tebou? A co tchyní?

KÁŤA

Mučí mě, zavírá. Na mne všichni se dívají, do očí se mi smějí, tebe mi vyčítají.

BORIS

A co tvůj muž?

KÁŤA

Chvílemi je laskav, hned se zas zlobí. Pije! Mne bije. (*zamyslí se*) Ale ne! Vždyť mluvím stále něco jiného! Chtěla jsem ti něco jiného říci... Stýskalo se mi po tobě. A hle, nyní jsem tě opět uviděla! (*děťinsky*) Počkej, počkej, co jsem ti chtěla říci... V hlavě se mi to plete...

BORIS

Už mám čas!

KÁŤA

Na nic se nemohu vzpomenout. Počkej, hnedle ti to povím! (*mírně*) Až půjdeš cestou, dej každému žebráku almužnu, žádného neopomeň! A nyní dej se na sebe podívat naposledy! Co to zpívají?... Buď sbohem! Nuž jdi! Buď sbohem!

BORIS

Ó, kdyby věděli, jak těžko se loučím! (*zachází*) Jak těžko se loučím! Těžko!

KÁŤA

(*prudce*)

A ještě zpívají! (*přiblíží se na pokraj břehu*) Ptáčci přiletí na mohyly, vyvedou mláďata a kvítka vykvetou, červeňoučká, modroučká, žluťoučká. (*blíží se k řece*) Tak ticho, tak krásně! Tak krásně! A třeba umřít! (*skříží ruce a skočí do vody*)

KULIGIN

(*na druhém břehu*)

Nějaká ženská skočila do vody!

POZDNÍ CHODEC

(*na druhém břehu*)

Hej, loďku sem!

DIKOJ

(*přichvátá s lucernou*)

Kdo to volá?

GLAŠA

Hej, loďku sem!

TICHON

Ó, baťušky, baťušky, to je jistě ona! Pusťte mě!

KABANICHA

(*přichází za Dikojem, zadržuje Tichona*)

Nepustím! Stálo by za to sebe zničit!

TICHON

Vy jste ji zahubila! Vy, vy jen samotná!

KABANICHA

Co ty? Nejsi při smyslech? Nevíš, s kým mluvíš?

DIKOJ

(*přináší mrtvou Kátu*)

Zde máte svou Katěrinu!

TICHON

(*padá na Kátu, vzlyká*)

Káto! Káto!

KABANICHA

(*uklání se na všechny strany*)

Děkuji vám, děkuji vám, dobří lidé, za úslušnost!

Konec opery

Program vydalo
Národní divadlo moravskoslezské,
příspěvková organizace statutárního města Ostrava,
Čs. legií 148/14, 701 04 Ostrava – Moravská Ostrava
www.ndm.cz

Ředitel Jiří Nekvasil
Hudební ředitel opery Robert Jindra

Program připravil dramaturg opery Daniel Jäger
V programu je uveden obsah opery z pera PhDr. Marty Trnkové
Výtvarné zpracování programu a sazba Lubomír Šedivý
Fotografie na titulní straně © Fotky & Foto
Fotografie z inscenace Martin Popelář

Tisk Ringier Axel Springer Print CZ a. s.

„Nositele autorských práv k dílu zastupuje DILIA,
divadelní, literární, audiovizuální agentura, Krátkého 1, Praha 9.“

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

Aktivity NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky
a Moravskoslezským krajem.

ISBN 978-80-87650-11-0

www.ndm.cz

Projekt se koná za podpory Nadace Leoše Janáčka

Opera
PLUS

OSTRAVA!!!

imm

mamaison

Hotels & Residences

Silvestr v Hotelu Imperial

I poslední den v roce
pro Vás máme otevřeno.
Přijďte strávit silvestrovský večer
v kongresovém sále
Hotelu Imperial.

BOHATÝ BUFET S NEOMEZENOU KONZUMACÍ
BĚHEM CELÉHO VEČERA / PŮLNOČNÍ PŘÍPITEK / PO PŮLNOCI
GURMÁNSKÉ PŘEKVAPENÍ / K TANCI A POSLECHU
HRAJE SKUPINA BABYLON

999,- Kč/osobu

Rezervace:
gastro@mamaison.com
+420 599 099 706

www.mamaison.com/imperial

Luciano Mastro (Váňa Kudrjáš)

Luciano Mastro (Váňa Kudrjáš)
a Gianluca Zampieri (Boris Grigorjevič)

Nadine Secunde (Marfa Ignatěvna Kabanová), Jan Vacík (Tichon Ivanyč Kabanov) a Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa Kabanová)

Simona Mrázová (Glaša), Jana Sýkorová (Varvara), Jan Vacík (Tichon Ivanyč Kabanov), Nadine Secunde (Marfa Ignatěvna Kabanová) a Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa Kabanová)

Erika Šporerová (Glaša), Anna Nitrová (Varvara), Jozef Kundlák (Tichon Ivanyč Kabanov) a Magda Málková (Marfa Ignatěvna Kabanová)

Morenike Fadayomi (Káťa Kabanová)

Jozef Kundlák (Tichon Ivanyč Kabanov) a Anna Nitrová (Varvara)

Anna Nitrová (Varvara) a Jozef Kundlák (Tichon Ivanyč Kabanov)

Jozef Kundlák (Tichon Ivanyč Kabanov) a Magda Málková
(Marfa Ignatěvna Kabanová)

Anna Nitrová (Varvara), Veronika Holbová (Fekluša)
a Erika Šporerová (Glaša)

Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa Kabanová) a Gianluca Zampieri
(Boris Grigorjevič)

Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa Kabanová)

Luciano Mastro (Váňa Kudrjáš) a Martin Gurbal'
(Savjol Prokofjevič Dikoj)

Luciano Mastro (Váňa Kudrjáš) a Ondrej Mráz
(Savjol Prokofjevič Dikoj)

Anna Nitrová (Varvara) a Luciano Mastro (Váňa Kudrjáš)

Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa Kabanová) a Gianluca Zampieri (Boris Grigorjevič)

Eva Dřizgová-Jirušová (Káťa Kabanová) a Gianluca Zampieri (Boris Grigorjevič)

Simona Mrázová (Glaša), Jan Vacík (Tichon Ivanyč Kabanov),
Marianna Pillárová (Fekluša), Eva Dřizgová-Jirušová
(Káťa Kabanová), Nadine Secunde (Marfa Ignatěvna Kabanová)
a Martin Gurbal' (Savjol Prokofjevič Dikoj)

Jan Vacík (Tichon Ivanyč Kabanov), Eva Dřízgová-Jirušová
(Káťa Kabanová) a Nadine Secunde (Marfa Ignatěvna Kabanová)